

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

BØVLING VALGMENIGHEDS HISTORIE

Optegnelser af
J. JØRGENSEN-BORUP

Bearbejdet af
J. LUMHOLT

HOLSTEBRO
THOMSENS BOGTRYKKERI
1964

BØVLING
VALGMENIGHEDS
HISTORIE

BØVLING
VALGMENIGHEDS
HISTORIE

SÆRTRYK AF
HARDSYSSELS AARBOG
1964

HOLSTEBRO
THOMSENS BOGTRYKKERI
1964

BØVLING VALGMENIGHED

Optegnelser fra dens oprettelse og tiden indtil aar, 1930,
samlet af friskolelærer J. Jørgensen Borup, Bøvlingbjerg.

(Ved Johs. Lumholt)

Om ovenstaaende emne foreligger fra samme forfatter en artikel i »De grundtvigske Fri- og Valgmenigheder« (Odense 1944), »Mindeskrift for Valgmenighedspræst N. P. Chr. Nielsen« (Lemvig 1940). Desuden findes en fyldig omtale i sognepræst Paul Nedergaards værk »En dansk præste- og sognehistorie«, og endelig maa nævnes Knud Thøgersens mindeskrift »Bøvling Valgmenighed gennem 50 aar«. Det sidste skrift er det fyldigste, men siden dets fremkomst er en del breve fra omegnens præster angaaende valgmenigheden og en række officielle skrivelser kommet for dagens lys. Jørgensen Borup har samlet en meget stor mængde stof baade om valgmenigheden og forholdene i Bøvling i det hele taget. Det har været min opgave at sortere og føje sammen de ting, som angaar ovenstaaende emne.

Johs. Lumholt.

Vestjyden har faaet det ord paa sig, at han er tung og sindig, ordknap og alvorlig. I nogen grad svarer han vel til denne karakteristik, alvorlig er han, sindig med, han er heller ikke slem til at skvaldre op, men han er tillige vaagen, beslutsom og interesseret, ikke mindst i aandelige spørgsmaal, og saadan har han været i aarhundreder.

Man kan finde et vidnesbyrd herom i biskop Brorsons visitatsindberetninger fra denne egn. Om sin visitats i Dybe, 8. maj 1743, skriver han:

»Pastor, Adjunktus C. Brask, en meget retsindig og vindskibelig Siælesørger viste af Joh. 14, v. 6 meget gunstig og opbyggelig: Jesum dend eneste Wej til himmelen. I dend menighed følde jeg en særdeles glæde af ungdommen, som svarede af egen aandelig forfarenhed med ugeneret munter-

hed. Ja, jeg kan vel sige, at jeg aldrig kunde ønske mig en større glæde. Da endelig Tiden og præsterne mindede mig om at slutte, maatte jeg dog effter disse kiære unge Menneskers indstændige begæring continuere med Examine, saa længe mueligt var«.

I 1749 besøgte Brorson Bøvling og skriver herom:

»Den 30. mai visiterede jeg i Beufling. Sognepræsten Hr. Janus Schouboe holdt en skikkelig Catechisation over de to første parter i Catechismo. Af de gamle i denne store menighed var ikkun faae til stæde, dog uden deres skyld og Brøst, da de, som jeg fornam, vare anbefalede til hovarbejde. Ungdommen gjorde skikkelig rede for sig og ligesaa en deel af de faae nærværende gamle. Præsten og Menigheden hafde intet at klage paa hinanden, ligesom og præsten forsikrede, at baade Degnen og Skoleholderen vare flittige og ulastelige«.

Om besøget i 1757 skriver biskoppen:

»Den 7. Aug. Dom. 9. post Trinit. i Beufling Kirke. Sognepræsten Hr. Janus Schouboe forstillede af Evangelio smuct: Menneskets Husholdning i Verden. Ungdommen svarede til fornøjelse. Degnen, Peder Munck, Studiosus, berettedes at være skikkelig i sit Forhold og holde Skole for hele Hoved-Sognet, som han med Fliid og Nytte forestaar. I Annexet Flynder en Skoleholder, som Præsten intet haver at klage paa. Forældrene i almindelighed holde deres børn flittig til Skole«.

Det er værd at mærke sig, at Brorson nævner: *i denne store menighed*, som tyder paa, at der ogsaa i Bøvling ligesom i nabosognene har været en stærk pietistisk bevægelse.

Det ejendommelige grundlag i vestjydernes væsen: sejt vedhængen ved det fra fædrene nedarvede, gør sig ogsaa gældende paa det aandelige omraade. Derfor kunde den lette og flade betragtning af Kristus som det store dyds-mønster (Rationalismens forkyndelse) ikke ret vinde raaderum i vestjydernes sind.

Længselen efter at faa Kristus forkyndt som frelseren fra synd og død laa trods al rationalisme paa bunden af sjælene, og vi ved, at man derfor paa flere egne i Jylland søgte tilslutning til den herrnhuttiske bevægelse. De »vakte« eller »de hellige«, som de kaldtes, samledes gerne i løndom i et eller andet hjem, som stod i god forstaaelse med dem. Deres formaal var at »opbygge« hverandre, omend det stundom skete paa en noget ejendommelig maade. Efter vor tids begreb var der noget sygeligt over en saadan lille forsamling, ligesom deres opbyggelsesarbejde var stærkt præget af de herrnhuttiske grundsætninger. Deres sammenkomster var kun for opvakte sjæle, og de vilde nødig vække opsigt med deres gudsfrygt. Skete det, at en uvedkommende kom ind i deres forsamling, gemte de undselig prædikenbogen og salmebogen, indtil de fremmede var gaaet.

Man mærkede ogsaa andre strømninger udefra gennem lægprædikanter. Saaledes var Peter Larsen Skræppenborg for første gang i vinteren 1828–29 i besøg hos de vakte i Hardsyssel, og siden kom han regelmæssigt en gang om aaret til denne egn. Han var i førstningen en del berørt af herrnhuttismen, og maaske gav netop dette ham lettere adgang ind i de alvorlige vaktens lag. Han forstod gennem sit forunderligt glødende vidnesbyrd at tolke for disse, at Vorherre elsker menneskene. Af andre lægprædikanter, der i begyndelsen stod Peter Larsen nær, og som ofte gæstede egnen, skal nævnes to vestjyske bønder, som ogsaa har haft deres aandelige betydning for de smaa gudelige forsamlinger, nemlig Iver Viftrup og Jens Maabjerg, der tidt var i følge med Peter Larsen. Peter Larsen blev en ivrig tilhænger af Grundtvigs frie og lyse livssyn, medens de to bønder sluttede sig til den strenge og mørke pietisme. –

I 1840erne kom der mere forbindelse med kirken, idet en og anden præst mere eller mindre vovede at bryde med de gamle, døde former og forordninger, der hidtil havde lænkebundet al kristelig udvikling. Der kom mere liv over forkyndelsen, ligesom trangen – særlig hos de vakte – samtidig

gik i retning af at slutte sig nærmere til kirken. Ingen ulejlighed blev nu for stor og ingen kirkevej for lang for den, der higede efter en levende forkyndelse. Saaledes fortæller en af Bøvling Valgmenigheds ældste – nu forlængst afdøde – Eskild Højland, der hørte til den vakte, at han og hans kone søndag efter søndag vandrede den lange vej frem og tilbage (ca. 45 km) fra Bøvling til Ølby for at høre pastor Bluhme.

I Bøvling var Andreas Peter Johan Teilmann præst fra 1822 til 1847. Han skildres som en streng, alvorlig mand, der fik et fast tag i befolkningen, saa kirkegangen i hans tid var ret god.

Mærkeligt nok blev der i de to sogne: Bøvling og Ormslev, hvor A. P. Teilmann ogsaa havde været præst senere dannet valgmenigheder, saa det er sikkert rigtigt, hvad sønnen, valgmenighedspræst Jørgen Teilmann, Bering, udtalte ved faderens grav, at hans alvorlige forkyndelse har været med til at forberede valgmenighedsdannelsen i de nævnte sogne.

Teilmanns eftermand, Christian Ernst Dreyer, formaaede ikke at puste til den ulmende glød, endskønt han var en meget venlig og elskværdig mand.

Paa kirkevejen blev der atter stille indtil aaret 1860. Da kom der en ny præst til Fjaltring, pastor Mejnert. Han har aabenbart evnet at føre et sandt kristeligt vidnesbyrd, saa kirken fyldtes af folk, ikke alene fra sognet, men navnlig ogsaa af folk fra Bøvling.

En følge heraf blev, at man i Bøvling rejste krav om at faa Dreyer til at holde kapellan for at faa hans slappe forkyndelse afløst af en mere levende. Men dette var ikke efter præstens hoved, og der maatte arbejdes med stor ihærdighed, inden det lykkedes de folkekirkelige myndigheder at formaa præsten til at holde kapellan. Folk af menigheden havde indsendt et andragende til biskoppen i Ribe angaaende dette, men Dreyers venner, der særlig var bange for unge præster, indsendte samtidig et modandragende, der gav anledning til, at biskoppen foreløbig søgte at mægle imellem parterne.

Straks efter blev der indsendt et nyt andragende fra de misfornøjede, og kort efter viste Dreyer sig villig til at efterkomme deres ønske.

Den første kapellan var Jens Bertelsen (fra 1862–66), senere præst i Sønderholm og derefter i Jetsmark. Han forstod den kunst at begynde fra nedentil. Hans forkyndelse var ligesom hele hans personlighed præget af mildhed og kærlighed. Navnlig staar han i levende minde hos dem, der dengang gik i skole. I skolen var forholdene i høj grad mislige. Børnene var ikke saa sjældent overladt til sig selv paa grund af Degnens drikfældighed. Degnen, Clausen, der havde læst til præst, var saa forfalden, at han ofte gik hen i en krog af skolestuen og tog sig en slurk. –

Naar den unge kapellan gik forbi skolen, og han der inde fra hørte børnenes støj, gik han ind, satte sig stille imellem dem og fortalte eller sang for dem saa levende og skønt, saa gamle folk, der dengang var elever og oplevede disse timer, siger som gamle biskop P. Kjølhede i Amerika, at: lille pastor Bertelsen var en af de mænd, han skyldte mest fra sin ungdom i Vestjylland, fordi han sang ham ind i Grundtvigs rige skat af salmer og bibelske sange.

Da Bertelsen efter fire aars forløb blev ansat som præst paa Manø, kom Karl Nielsen hertil som kapellan. Han ejede mere samlende og vækkende kraft i sin forkyndelse end Bertelsen, siger Knud Thøgersen. Den store sognekirke fyldtes ved hans prædiken til sidste plads.

Det fremgaar af et brev, han efter sin bortrejse har sendt som hilsen til kristne venner i Bøvling, at hans grundsyn har været mindre præget af den grundtvigske »kirkelige anskuelse«, men hans dybe kristelige alvor har fundet særlig tilfredsstillelse ved at vide, at hans gerning satte frugt, saa der kunde samles smaa kredse af vakte kristne i hjemmene om Guds ord og salmesang.

Den sidste af Dreyers kapellaner var Jes Anton Jessen. Han var født d. 24. august 1838 i Ødis præstegaard, hvor faderen var præst.

I 1855 kom han til Haderslev latinskole, hvorfra han i 1860 udgik som student. I 1866 blev han teologisk kandidat, var derefter huslærer hos pastor Brandt i Ollerup, indtil han, 32 aar gammel, begyndte sin præstegerning som kapellan i Bøvling.

Som saadan virkede han her i fire aar og blev i den tid kendt og elsket af mange, og det var særlig ham, der igennem sin forkyndelse blev aarsag til valgmenighedens dannelse.

Om Jessens forkyndelse skrev Mads Agger, Kjølhede (i Højskolebladet 1893): Om hans forkyndelse samledes mange tilhørere baade i kirken og ved hans bibellæsninger. Hans bestemte henpegen på, at hele Jesu frelsergerning er os skænket i daaben, vandt aabne øren. Man begyndte at forstaa, at det, det kommer an paa for os syndige mennesker, er, at vi tilegner os vor daabs naade i dyb og ærlig tro og bekender det pagtens ord med hjerte og mund. Det var, som om øjet og hjertet ved Jessens forkyndelse klarere saa og følte, at den vej, Grundtvig peger paa, som den rette, naar han siger:

»At tro og bekende
til dages ende
det er saliggørelsens vej . . .«,

virkelig var den eneste rette.

Den stive skriftfortolkning var Jessen ingen tilhænger af, men han ønskede at bruge skriften efter Paulli anvisning, naar han siger:

»Skriften er nyttig til lærdom, at det guds-menneske maa vorde fuldkomment dygtiggjort til al god gerning«.

Dette, at Jessen ikke vilde anerkende skriften som Guds livsskabende ord, gjorde da, at en del begyndte at tale haardt om ham og søgte til andre kirker. Dette var vel haardt nok for Jessen, men ved siden heraf var der mange, der alvorligt lyttede til hans forkyndelse og følte sig grebet af den. —

Det grundtvigske menighedssyn, »den kirkelige anskuelse«, blev i disse aar baaret frem her paa egnen af en række unge præster. Efter Knud Thøgersen citerer vi: Man tager vist ikke helt fejl i den historiske bedømmelse af den grundtvigske bevægelse ved at hævde, at paa den tid, da Bøvling

Jes Anton Jessen

Valgmenighed oprettedes, var bevægelsen i sin mest tillidsfulde udfoldelse og kraft, og dette gælder ikke mindst den egn, i hvilken Bøvling Valgmenighed i det almene omdømme blev bevægelsens samlende livsytring. –

I Fjaltring sad paa den tid den evnerige og ihærdige M. A. S. Lund som sognepræst. Han var i sin forkyndelse en ivrig talsmand for den særlige grundtvigske »kirkelige anskuelse«, og som taler havde han en ejendommelig evne til paa en gang at virke indtrængende og overbevisende paa sine tilhørere. Han satte sagen og læren saa grundigt og forstaaeligt frem, at hans tilhørere ikke kunde komme uden om, men maatte blive enten for eller imod ham. Lund havde, i modsætning til pastor Jessen, sin styrke – ligesom mis-

sionens ordførere – i at fremkalde og pleje smaa kredse af venner. Saadanne kredse fandtes i Lemvig, – hvor Lund havde kateketembedet, før han blev kaldet til Fjaltring, – i Nørre Nisum, Hygum, Vandborg, Nees og Møborg. Desuden havde Lund en større kreds i sine sogne og nærmeste nabolag, som sluttede sig hjerteligt til hans forkyndelse. –

Til Lomborg var umiddelbart før Valgmenighedens dannelse kommet den livlige og veltalende præst, Bertelsen. Han var ikke som Lund i Fjaltring den udprægede og vedholdende talsmand for den grundtvigske »kirkelige anskuelse«. Hans forkyndelse havde et mere almenkristeligt, luthersk præg, hvorunder han søgte at røre kristenlivets dybere strenge ved rigelig anførelse af salmevers og bibelord. Vel havde man indtryk af, at pastor Berthelsen, støttet af en god hukkommelse, kom noget let til sin prædiken, men den var tilgængelig for alle og havde sin betydning i retning af at skabe en fordragelig stemning mellem sognemenighedernes folk og valgmenighedens, thi pastor Bertelsen lagde aldrig skjul paa, at han var den grundtvigske livsbevægelse hengiven, og han udtalte ofte: Min kirkelige opgave her paa egnen er at vise hen til valgmenigheden. –

I Heldum sad den unge elskelige og beskedne Tranberg som kapellan for den gamle, stridbare pastor Fogh, Tørring-Heldum.

Tranberg var ikke overbevist grundtvigianer, langt mindre venstremand, men han var en ven af livet i menigheden, og han blev i følge sin kristelige alvor og mildhed om ikke just banebryder, saa dog indleder til dannelse af en grundtvigsk menighedskreds i Tørring-Heldum, den, der senere ved kapellan Karl Povlsen (senere valgmenighedspræst i Ryslinge), hvis forkyndelse var afgjort grundtvigsk og i form og indhold menneskeligt og kristeligt tiltalende, blev til en sluttet kreds, som umiddelbart derefter var i væsentlig grad medvirkende ved oprettelsen af Lemvig valgmenighed.

Glemmes maa det heller ikke, at der i 1875 var en ung kapellan i Dybe, Peder Møller, medhjælper i embedet for

den gamle præst, pastor Broager. Hans indflydelse paa grundtvigsk folkeligt og kristeligt livs fremme paa egnen var tillige knyttet til Vandborg-Ferring, hvor han ogsaa havde været kapellan for den gamle præst. Han var utrættelig til at holde møder, baade af folkelig og af kristelig art, efter opfordring fra de smaa grundtvigske kredse rundt om i sognene. Hans folkelige tale var præget af let lune og livlig fremstilling, medens han i det kristelige foredrag spillede lige saa let paa alvorlige følelsesfulde strenge. »Bitte Møller«, som han hed til daglig i folkesproget, arbejdede endelig stemmen til hæshed, og hans yngre broder, Søren Anker Møller, den senere landskendte frimenighedspræst, ydede den ældre, men mindre broder hjælp i embedet, hvorfor Peder paa sin sædvanlige, muntre maade fremstillede Søren som den sjældenhed, han var: kapellanens kapellan. —

Det var omkring 1870 at Indre Mission vandt betydeligt fodfæste paa Lemvigegnen. Lægprædikanter, f. eks. Niels Eriksen, Christoffer Hansen, Dalstrøm og flere virkede omkring i sognene og selvfølgelig ogsaa i Bøvling. I Møborg-Nees var paa den tid pastor Deichmann præst, han stod som en forkæmper for missionsbevægelsen paa Lemvigegnen, og den snildtbegavede missionær Anders Stubkjær var ofte paa besøg der.

Der har næppe været nogen brydning mellem missionen og de grundtvigske, førend M. A. S. Lund blev præst i Fjaltring og Jessen kapellan i Bøvling, og brydningen var i begyndelsen ikke større, end at der kunde holdes fællesmøder, hvor Jessen og Deichmann sammen med Anders Stubkjær talte baade i Møborg og f. eks. i Storbjerg eller Kjølhede lade.

Førend skilsmissen blev endelig, og bestemmelsen om oprettelse af valgmenigheden blev taget, søgte den grundtvigske del af menigheden mestendels til Fjaltring, og venner af Indre Mission søgte til Møborg eller Nees. Niels Storbjerg fortæller:

Mellem Bøvling og Nees er der en fjord. Vi købte saa en

baad og roede over fjorden, og saa var der ikke mere end en fjerdingvej til Nees Kirke.

Provst Deichmann var en trofast ven af Indre Mission og var glad ved at se os bøvlingboere i kirken. Men det var ikke alle beboere i Nees, der saa saadan paa det. De klagede over, at de ikke kunde komme til at sidde ned paa grund af, at vi optog pladserne. Desuden klagede de over, at vi gav saa sparsomt i tavlen til de fattige.

Saadan blev der ikke blot sagt, men der blev skrevet i avisen derom.

En søndag, da vi gik ud af kirken, ønskede provst Deichmann at tale med den mand, der havde sat stykket i avisen. Han traf ham uden for kirken og sagde til ham: »Det er vist Dem, der har faaet det stykke sat i avisen om bøvlingboerne?« »Ja, jeg synes, det er uheldigt, at bøvlingboerne tager de bedste pladser i kirken, og vi selv skal staa op«, svarede manden.

Provsten bemærkede hertil: »Jeg husker, at jeg en gang var hos Dem til et barselgilde, og jeg saa, at De var saa omhyggelig for at faa enhver til at sidde, selv om De ogsaa skulde staa op. Burde De ikke være meget mere omhyggelig for at faa gæsterne til at sidde i Guds hus, end De var for at faa dem til at sidde i Deres eget hjem?« Manden slog øjnene ned og havde intet at sige til sit forsvar. –

Denne oversigt kan give os et billede af egnens aandelige liv. Der var stærke kristelige og folkelige rørelser i befolkningen, der var hørelyst, og der var trang til at leve med. Endnu er der ikke noget skel mellem grundtvigianere og dem, der slutter sig til Indre Mission, men man aner brydningerne, som kommer.

De aandelige betingelser for dannelse af valgmenighed er til stede, men alligevel er spørgsmaalet endnu ikke aktuelt.

Godt 72 aar gammel entlediges pastor Dreyer fra embedet som sognepræst i Bøvling-Flynder d. 10. januar 1874.

Det var et almindeligt ønske, at kapellanen, pastor Jessen, der havde vundet sig mange venner, kom til at afløse Drey-

er. Hans mange venner besluttede at gøre, hvad der stod i deres magt for at beholde ham.

En ansøgning herom blev underskrevet af næsten alle beboere i Bøvling og Flynder, og selv om det ikke var alle, der fuldt ud forstod Jessen eller følte sig grebne af hans forkyndelse, saa var de dog alle venligt stemte over for den mand, hvis jævne færd og stille gang iblandt dem havde vundet deres hjerter.

Man valgte to mænd, som skulde frembære menighedens ønske for Kongen og kultusministeren. De to mænd var gaardejer Mads Agger, Kjølhede, og proprietær P. H. Petersen, Vester Rysensten.

Om denne rejse fortæller nu afdøde Poul Poulsen, der en tid var formand for valgmenigheden, som følger:

De var først hos kultusministeren, C. C. Hall. Denne gav dem godt haab for sagens gennemførelse, da saa stort et antal ønskede Jessen til præst. Dagen efter skulde de saa til audiens hos kongen, Christian d. 9. Kongen mødte i audienssalen i generalsuniform med sabelen slæbende ved siden. Mads Agger, som var ordfører, oplæste adressen og bad om kongens svar herpaa. »Er denne mand venstremand?« spurgte kongen. »Ja, det tror jeg, han er,« svarede Mads Agger. »Hører han til de saakaldte grundtvigianere?« fortsatte kongen. »Ja, det er derfor, vi ønsker ham som præst,« var Mads Aggers svar.

Kongen gav sig nu til at omtale grundtvigianere og Grundtvigs person paa en maade, som tydelig viste, at hans kendskab til det, der var paa tale, var meget ringe. Da kongen tav, tog Mads Agger ordet: »Maa jeg spørge Deres Majestæt, ved Deres Majestæt i grunden, hvem Grundtvig var, eller hvad det var, han vilde udrette i det danske folk? Deres Majestæts ord vidner ikke derom.«

Saa sprang bomben, kongen reagerede straks over for denne djærve vestjyske bondes ord; han vinkede med haanden, audiensen var forbi, de kunde henvende sig til hans mini-

ster, var kongens afskedsord; men da de kom til ministeren, var svaret paa deres henvendelse et nej.

De kom hjem med denne besked, og kort efter blev Hans Jakob Julius Mygind udnævnt til sognepræst for Bøvling-Flynder (27. marts 1874). En medvirkende grund til, at Jessen ikke fik embedet var det ogsaa, at et andragende, undertegnet af 16 missionsfolk, hvoriblandt en broder til folketingsmand Aaberg, paa samme tid blev indsendt med anmodning om, at man maatte blive fri for den tidligere kapellan, fordi han var grundtvigianer, og samtidig bad man om at maatte faa en præst, der helt ud stod paa evangelisk-luthersk grund, uden særmeninger.

Pastor Mygind stod den grundtvigske retning temmelig fjernt, men var vist alligevel næppe de strenge missionsfolk tilpas. Heraf skal man dog ikke slutte, at hans gerning var uden betydning her. Han fik mange gode sager fremmet, som folk var glade for.

Efter at have hørt paa Mygind i nogen tid, begyndte de grundtvigske folk at tale om, hvad de skulde gøre, enten løse sognebaand til M. A. S. Lund i Fjaltring, eller maaske prøve at danne en valgmenighed med Jessen som præst. Der blev holdt flere møder, hvor man forhandlede denne sag. Ved disse møder var pastor Lund dem til stor hjælp.

For faa aar siden kom ved et lykkeligt tilfælde adskillige dokumenter angaaende Bøvling Valgmenigheds oprettelse og kirkens indvielse frem for dagens lys, de blev tilsendt pastor Lumholt af pastor Jessens familie. Herimellem laa nogle breve, bl. a. to fra pastor Lund i Fjaltring. Da de i høj grad angaar vort emne, vil vi bringe nogle uddrag af dem. I det første, dateret d. 20. juli 1874, skriver pastor Lund til Jessen angaaende oprettelse af valgmenighed.

Først fortæller han om en rejse, han har været ude paa. Selv om det falder lidt uden for emnet, anfører vi ogsaa dette, da det siger en del om en præsts virke paa den tid.

»Da jeg fik Deres brev, var jeg i Østjylland, hvor jeg havde en fornøjelig rejse. Vi havde kirkeligt møde i Halling

skov hos Bek, saa gamle venner, var til stort møde i Støvringgaards skov ved Randers d. 6. juli (1500 mennesker, 160 gamle krigere som æresgæster), prædikede i Sønderholm hos Bertelsen, var til møde paa højskolen, saa os for resten om, og De kan tænke, at oplivede turen mig, saa fornøjede den mine to drenge, som var med.

Men ogsaa jeg kom jo hjem med den følelse, at træerne her er smaa, men menneskelivet friskere og alvorligere end østpaa, friskere navnlig, dog er der i Randers-egnen sket stor fremgang i de ti aar, jeg ikke har haft bo der. Her hjemme har vi det godt. Jeg læser for tredje gang Grundtvigs Verdenshistorie – navnlig Oldtiden – og hvad der ellers kan falde for . . .

Jeg skal paa fredag til Hygum at glæde min broder Müllers hjerte med at prædike i hans kirke; og jeg har været ubesindig nok til at love, at jeg i mangel af andre talere vil holde et folkeligt foredrag et steds paa egnen inden høst. Det bliver sagtens i Lemvig, hvor man bedst kan samle folk i denne travle tid. —«

Derefter fortsætter pastor Lund: I gaar var jeg ifølge offentlig indbydelse til »sagens venner« fra femmandsudvalget i Bøvling til møde i Kjølhede. Denne gang ved jeg bestemt, at jeg ikke skyndede paa, blev vistnok ogsaa af nogle anset for at holde for meget tilbage og gøre sagen for alvorlig, idet jeg lagde dem paa hjerte, at for at tilfredsstille de enkelte bevidst kirkeliges trang behøvedes ingen hast med denne sag; men sagen var, om de følte kald og trang til at grunde et fristed for kirkens salighedsmidler med en til dem svarende forkyndelse, der efterhaanden kunde samle folk fra Verden, eftersom menighedslivet paa den ene side og Verdens modstand paa den anden voksede. P. Brask lod mig i det mindste høre, at jeg saa fremtiden mørk, og mente, at jeg havde uret i, at grundtvigianismen maatte belave sig paa trange tider i folkekirken og paa engang at blive vist ud, hvad jeg nu mener, vi maa belave os paa, om vi end for

folkets skyld og vor egen skrøbeligheds skyld maa ønske: Det ske sent.

Resultatet af mødet, for saa vidt det er udtrykt paa de fremlagte lister, vil De snart faa at se, naar det lille samfunds begæring kommer til Dem. Jeg tør hverken raade til eller fra.

Jeg vilde jo være meget glad ved atter at faa Dem til nabo og have en menighedssamling ved siden af mig, hvor ordet forkyndtes i samme aand som her, men jeg vilde ogsaa baade for Deres og menighedens skyld nødig se Dem i et uklart og usikkert forhold, saa jeg kan kun sige: Vorherre skyde Dem gode raad i sinde!«

Her paa egnen var overalt smaa kaar i timelig henseende, men desuagtet var der dog en del, der mente, at det nok skulde gaa med at danne valgmenighed, da de havde stærkt haab om, at flere nok vilde slutte sig til, naar først der blev begyndt.

Kredsen opfordrede altsaa pastor Jessen til at blive præst for den paatænkte valgmenighed, og han svarede ja paa opfordringen.

Dette maatte naturligvis i høj grad berøre pastor Lund i Fjaltring, han maatte nu overtænke sin stilling ud fra et nyt synspunkt. Vi finder dette udtrykt i det andet brev, som kom frem i lyset. Det er dateret Fjaltring præstegaard d. 7. marts 1875:

Kjære Jessen!

»Hurtigere end De maaske har tænkt det, faar De atter brev fra mig, og det er blot fordi, jeg har lyst til at skrive til Dem og særlig foranlediget ved Deres ytringer om, hvad jeg havde skrevet om, at jeg ligesom begyndte at føle grunden løsne sig under mig her. Thi jeg vilde jo nødig misforstaas, som om jeg paa nogen maade havde villet sige, at jeg for min egen virksomheds skyld saa mindre glad til valgmenigheden i Bøvling. Det kan jo ikke være andet, end at det vil føles som et savn, naar jeg i Fjaltring kirke mister

dem, jeg nu er bleven vant til jævnlig at se her, baade Bøvlinger og Neeser, af hvilke især de sidste i denne vinter er mageløst ihærdige til at søge herover, og som utvivlsomt har hjulpet paa sangen og paa oplevelsen af fællesskabsbevidstheden i det hele.

Men paa den anden side medfører ogsaa den nuværende stilling saa megen besvær for mig og deler min kraft og tid og tanker saa meget, at jeg maa være glad den dag, Valgmenigheden – og allerede Deres faste nærværelse her paa egnen – gør mig det muligt at føle mig mere som præst ene for Fjaltring og Trans. Og det saa meget mere, som jeg ikke kan lade være at synes, at jeg ved personlig omgang, besøg hos folk, ved at se de gamle og syge osv. har en gerning, der ej maa forsømmes.

De ved jo nok, jeg løber ikke om og prædiker, men sligt kommer mig for, hører med til at være alt for alle, som vi dog skal, saavidt vi kan, og vi sognepræster maa ikke forsømme det, netop fordi det er ting, som vor egen nærmeste kreds mindre behøver end de, som vi først gerne vilde vinde. Saa føler jeg ogsaa i regelen glæde derved uden hensyn til at jeg er præst; man faar efterhaanden folks fortrolighed og noget af hjerterne at se i mange forhold, hvor det er skjønt.

Derfor bør en sognepræst ikke have mange sognebaandsløser og ikke saa megen udensogns virksomhed, som jeg har haft i vinter. I saa henseende glæder jeg mig altsaa – omend med lidt overvindelse, naar jeg tænker paa den oplivelse, de fremmede unægtelig tilfører gudstjenesterne i Fjaltring – til valgmenigheden, foruden at jeg for dens medlemmers skyld glæder mig til den. Og det er heller ingenlunde min mening, at der ikke, som De skriver, skulde paa egnen være plads til to ligesindede.

Men det kan ikke være skjult for Deres øjne, at den betragtning mere og mere trænger sig frem – og det ogsaa hos mig – at valgmenighederne ikke blot er en nødhjælp i en enkelt præsteløs bestedelse men under det danske kirkelivs

udvikling den i øjeblikket naturlige og gavnlige form for kirkelige kristnes samfundsliv.

Og naar den betragtning gør sig gældende, saa vil De forstaa, at jeg ej kan være fri for de tanker: den tid er nær, da dine venner i Fjaltring drages til valgmenigheden, og da du ikke tør lukke øjnene for, at det tjener deres livsudvikling bedst; og saa ved jeg ikke, om jeg kan staa og kalde paa resterne herovre uden at trættes, ikke heller, om mine venner ikke for min skyld kunde holdes længere tid borte fra at gaa til valgmenigheden, end det er dem tjenligt, og De tror jo da nok, at jeg nødvendig vil staa her og være Aanden imod. –

Dog dette er jo fremtidstanker, som ikke bør volde bekymring. Den volder de mig ej heller. Jeg kunde jo ogsaa godt have sparet venner for disse tanker, særlig Dem, men naar jeg er kommet til at skrive om dem, er det fordi de fylder mig ikke saa lidt, og fordi den opfordring, jeg skrev om sidst, bragte mig til alvorlig at tænke over, at jeg maaske snart skulde hen et andet sted, hvor der er en samlergerning at gøre.

Imidlertid er det jo godt muligt, at jeg ved siden af valgmenigheden i Bøvling skal blive ved at være her, hvor jeg sandelig er meget glad ved at være, og hvor jeg da bestemt tror, at jeg har en lille folkelig-vækkende gerning, som i vore dage er et sundt menighedslivs nødvendige grundlag. Jeg vil jo gerne kende og have kraft til at følge aandens vink. –

Efter nogle rent private bemærkninger slutter brevet saaledes:

Nu kan De saamænd komme, naar De vil. Ordningen maa jo være midlertidig til menigheden er anerkendt, hvadenten De eller jeg betjener den. Dog gør, som De kan og vil

Guds Fred!

M. A. S. Lund.

Den tanke, der kommer til orde i Lunds brev, om valgmenigheden som den i øjeblikket naturlige og gavnlige form for kirkelige kristnes samfundsliv, kan betegnes som

karakteristisk for det syn, der raadede inden for grundtvigske kredse, at menighedslivet kun kunde udfolde sig efter sin bestemmelse i frihed og under ansvar. Men der er noget tragisk i at virke i en sognemenighed som den, der stadig maa pege hen paa valgmenigheden og tilskynde sine sognebørn at melde sig til den for at faa del i et rigere menighedsliv. Man forstaar godt Lunds tanker om at flytte; men han holdt dog ud i Fjaltring endnu i seks aar. —

Den mand, som i kraft af sin indstilling og hele personlighed blev føreren for den kreds af mennesker, der dannede valgmenigheden, var gaardejer Mads Agger, Kjølhede. Han var født 11. 12. 1831 i Dybe. Hans fader døde, da Mads var syv aar, og faa var de minder, han havde om ham, men des bedre huskede han sin gode moder. Om hende har han sagt: Hvad jeg har faaet af lykke til at virke, skylder jeg af alle mennesker mest min moder. Som ung mand købte han i 1855 gaarden Kjølhede, hvor han boede til sin død — i alt 57 aar. Gaarden var ved overtagelsen meget forsømt, men med stor dygtighed fik han den snart i god drift, og hans virksomhed som landmand blev for mange til et godt eksempel til efterfølgelse, især for de mange tjenestefolk, han igennem aarene havde i sit brød. Som den begavede og oplyste bonde, han var, kom han i hele sin ungdomstid til at staa som fører paa forskellige omraader i sit sogn. Han var gift to gange, først med Johanne Kastbjerg (f. 11. 4. 1833, død 8. 12. 1886), anden gang med Kristine, f. Back Sørensen (f. 5. 12. 1866, død 29. 4. 1934).

I Kjølhede var der et usædvanlig godt hjem, hvor alle befandt sig vel, men hvor der blev bestilt noget med god vilje og godt humør. Knud Thøgersen skriver om hjemlivet paa gaarden:

Det gæstfri hjem, som blev røgtet og plejet til bedriftens yderste forgreninger, var for ældre og unge, som delte livsinteresse med husfaderen, et fristed for gode tankers klaring, ledning og bevægelse ind mod evigheden. Hans ligevægtige stilling til samtidens forskellige bevægelser, og da navnlig de

politiske, lagde en dæmper paa al ufordragelighed, idet han særlig over for ungdommen forstod at lægge vægten paa det varige og væsentlige i modsætning til det foreløbige og uvæsentlige.

Han havde en kritisk evne af egen art, men han sondrede med takt og omhu mellem kerner og avner for at bevare alt

Mads Agger

det, som ejede livsværdi, og det var ham en alvorssag, at spørgsmaal af anden art ikke skulde trænge forstyrrende ind og hindre væksten af det Aandens og evighedslivets sædekorn i hjerterne, for hvis læ og fredning valgmenigheden i Bøvling blev dannet.

At sætte en sag i gang er een ting, at frede om den stille vækst, saadan som det netop kræves i en menighedskreds, er noget andet; men det stemte paa en egen maade sammen men Mads Aggers sindelag at frede om den plantning, han var med til at indføre i dansk menighedsliv. –

Endskønt han, som nævnt, fik stor indflydelse paa meget i sognets fremskridtsbestræbelse, saa var det dog paa det

aandelige omraade, han kom til at sætte sit dybeste spor. Hans arv fra sin gode, fromme moder havde fra barnsben af opladt hans hjerte for livets evige værdier, og det havde lært ham, hvilken grundfast betydning det har for børn og unge mennesker saa tidligt som muligt at møde Aandens bærekraft i hjem og menighed. Derfor gav han selv i travle sommerdage sine folk fri, naar der var møder, for at de kunde deltage deri.

Her et betegnende træk: En søndag efter kirketid fulgte en ung lærer med Mads Agger hjem fra kirken. Det var om efterhøsten, og de fleste havde deres korn i hus, og netop den dag var det regnvejr, og der laa paa gammel bondevis paa bunden af sjælene en stille, frydefuld tak for den gode, velbjergede høst. I forbindelse hermed fortalte Mads Agger, at han natten forud havde rejst sig ved tretiden og da hørt havets buldren i sydvest og set begyndende skyoprækning over fjorden. Høsten havde han faaet i hus saa nær som to læs rivning, der laa samlet i bunke, men som mørket forrige aften havde hindret dem i at faa kørt hjem.

Han gik da ud og kaldte paa karlene, der villigt stod op og fik rivningen i hus. – Dette træk er betegnende for ham ikke alene i hans stilling som bonde i en stor bedrift, men ogsaa som vaagen tilskynder til deltagelse i løsningen af aandelige opgaver. Hans hele væsen og evne var indstillet paa samtidig at favne vidt og at bringe værdierne rettidig i hus, og det baade timelige og aandelige.

Det var det ejendommelige for Mads Aggers medvirken til fremme af valgmenighedsdannelsen og de opgaver, der senere laa for i forbindelse dermed: Friskolen, Forsamlingshuset o. s. v. , at han saa historisk paa tingene, altsaa agtede nøje på sammenhængen og de givne vilkaar for varigheden. Det er ubetinget frem for nogen anden hans fortjeneste, at der fra begyndelsen og op gennem aarene har fundet en støt og jævn udvikling sted inden for den kreds, der sluttede sig til valgmenigheden. –

Ved Mads Aggers side stod andre ejendommelige person-

ligheder af udpræget vestjysk type, som vidste, hvad de vilde, naar de ikke kunde faa deres vilje ad den officielle præstekaldelses vej, mænd, som vilde arbejde for, at det menighedsliv, der var begyndt at gro frem ved pastor Jessens forkyndelse, ikke skulde blive husvildt, mænd, som blev midtpunkt for den styrke, der skal til, naar en opgave af

Eskild Højland

aandelig art skal gennemføres, en opgave, som samtidig kræver betydelig materiel støtte og praktisk ydre ordening.

En af disse mænd var Eskild Højland, der var i fremrykket alder, da valgmenigheden dannedes. Han var ifølge sin følsomme natur let at stemme til alvor og modtagelig for aandelig paavirkning.

Han havde tidligere været paavirket i herrnhuttisk eller mild pietistisk retning. I hans hjem holdtes ofte gudelige møder, og det var ham og hans hustru, Maren, der ofte om sommeren tog strømper og træsko af og vandrede barfodede til Ølby for at høre pastor Bluhme. Eskild Højlands aandelige indstilling blev dog ikke nogen hindring for, at han fuldt og inderligt fandt hvile og glæde i det kirkelige syn, som pastor Jessens kristelige forkyndelse var præget af, og

hans hele aandelige fortid som alvorlig kristen og hjertevarm deltager i et kristent vennelag gjorde ham fortrinligt skikket til i stilhed at bane vejen og berede sindene for det nye forehavende, der nu laa ham paa hjerte.

Eskild Højland var, som mange andre af dem, der sluttede sig til valgmenigheden, smaamand. I hans boelssted ud mod fjorden ejede han ikke rigdom, men hans tillid til, at i en sag som den foreliggende maatte en stærkere kraft end den timelige kunne løfte byrder, virkede opmuntrende paa hans ligestillede, saa de gik med til at ofre for sagen efter evne. Det var selvfølgelig saaledes, at der i de enkelte hjem kunde være mere varme for sagen hos den ene af ægtefællerne end hos den anden, og navnlig blandt husmødrene havde Eskild Højlands varme for sagen den overbevisende vægt.

Endnu skal nævnes Kresten Gadekær. Han var ikke økonomisk bedre stillet end gamle Eskild Højland, men hans personlighed var af en anden støbning. Kresten Gadekær var og blev kritikeren med særligt anlæg for det tilspidsede i fordringen om samstemmen med hans personlige opfattelse. Sligt kan virke stødende over for en blødere natur som Eskild Højland, og under saadanne forhold kunde han være ret streng i sin dom.

Kresten Gadekærs ydre fremtræden og skikkelse var i en sjælden grad udtryk for hans væsen. Hans vadmeldragt var af groft stof uden snit, en art protest mod det frembrydende moderne i bondens klædedragt. Den tunge hue var presset ned over den snevre pande og det uavede, tjavsede haar. Man havde umiddelbart indtryk af, at denne mand, for saa vidt han var noget, var overbevisning med tilsvarende vilje fra top til taa.

Pastor Bertelsen, Lomborg, sagde, da han i 1879 var stiller for Kresten Gadekær ved folketingsvalget, at han var en usleben perle, og der var noget betegnende deri; men udtalelsen rummede dog ikke alt, thi sagen var, at han var baade for gammel og for stenhaard til at lade sig slibe. Der

er dog ikke tvivl om, at hans indsats for menigheden fremkaldtes af en inderlig kristelig overbevisning, men hans stejle natur har vel ogsaa i nogen grad været tilskyndende i retning af, at nu maatte man vise her i Bøvling at man ikke lod det være afhængigt af de statskirkelige autoriteter, hvorledes og af hvem menighedstrangen skulde røgtes.

En halv snes aar efter valgmenighedens oprettelse gik Kresten Gadekær ud af den og løste sognebaand til Frimenigheden i Holstebro. —

Da man nu havde besluttet at danne valgmenighed og at bygge kirke, som det dengang var nødvendigt at gøre, idet den tanke, at en valgmenighed skulde kunde finde husly i sognekirken, slet ikke faldt nogen ind, gik man i gang med at sikre sig det økonomiske grundlag. Alle midler saavel til bygning af kirke, køb af præstegård og til lønninger maatte fremskaffes ved frivillige bidrag. I Bøvling tegnedes bidrag til et beløb af 2211 kr. 83 øre. Naar man hører, at Mads Agger havde ydet 1000 kr., forstaar man, at det mest var smaafolk i økonomisk henseende, der rejste kirke her paa »Bjerget«, ogsaa selv om man tager hensyn til pengenes langt større værdi dengang. Fra nabosognene kom der ogsaa bidrag, og da det jo hurtigt blev kendt, at man havde dannet valgmenighed i Bøvling, strømmede bidrag ind fra grundtvigske kredse landet over.

For at vise baade omfanget af interessen og den gode vilje i vide kredse, men ogsaa hvor smaa penge, man dengang regnede med, anfører vi, med udeladelse af bidrag fra enkeltpersoner, bidragslisten:

	<i>Kr.</i>
Sønderholm, fra venner, v. pastor Fr. Nygaard	30,00
Ubberup, fra venner, pastor Hoff	78,00
Thorning, fra venner, pastor Splejs	73,00
Lundby, fra venner, højskoleforstander Laursen	16,00
Dover, fra venner, lærer Andreassen	6,00
Ferritslev, fra venner, Thyge Hansen	50,00
Sejling, fra venner, pastor Møller	52,33
Randers, fra venner, Emma Hoff	72,66

Møen, fra venner, pastor Bojsen	176,67
Støvring, fra venner, L. Nygaard	6,00
Støvring (igen), fra venner, v. Slangenbergt	64,00
Mors, fra venner, v. Rasmus Lund	75,26
Mors (Bjergby), fra venner, v. Rasmus Lund	11,55
Vejleegnen, fra venner, v. redaktør Jensen	56,00
Sdr. Næraa, fra venner, pastor Fr. Nygaard	63,00
Kolding og omegn, fra venner, v. redaktør Konrad Jørgensen ..	216,00
Laasby, fra venner	14,00
Sdr. Omme, fra venner, v. pastor Nissen	23,00
Askov, fra venner, Ludvig Schrøder	52,00
Gjelsted, fra venner, pastor Karstensen	50,00
Saksild, fra venner, pastor Matthiasen	26,00
Hejls, fra venner, gaardejer Fink	120,00
Vonge, fra venner, lærer Nielsen	4,00
Jebjerg, fra venner, pastor Glud	76,00
Odense, fra venner, Morten Eskesen	70,00
Vig, fra venner, pastor Prytz	53,66
Ryslunge, fra venner, lærer Appel	131,00
Øls og omegn, fra venner, pastor Nielsen	53,25
Rønnebæk, fra venner, pastor Rørdam	46,00
Kindstrup Børnehjem, fra venner	1,79
Ribe, fra venner	10,00

I alt indkom der ved gaver udefra kr. 2060,17. Med de bidrag, som tegnedes i Bøvling og sognene rundt omkring rådede man over kr. 5192,78.

Og saa gik man i gang med at bygge kirke. Arkitekten for Maria-Kirken, som den kom til at hedde, var bygmester Jens Rasmussen, Sdr. Næraa, og forbilledet var Sdr. Næraa valgmenighedskirke, som han ogsaa havde bygget.

Grundstenen blev nedlagt d. 24. april 1875. Arbejdet ved opførelsen udførtes af stedlige haandværkere og arbejdsmænd. Regningen paa murerarbejdet saa saaledes ud:

Hans Husted	66 ¹ / ₄ dage
Kristen Brændgaard, Nees ..	10 dage
Jens Kristian Laugesen	39 ¹ / ₂ dage
Peder Laj	7 ¹ / ₄ dage
Daniel Nielsen, Bøvling ..	1 dag (og nogle dage frit)
Niels Madsen Hummer	4 dage

	Kr. Øre
Betaling for murerarbejdet	262 99
Mur-haandlangerarbejde	112 33
Tilsammen	375 32

Tømrerarbejdet udførtes af:

Jens Rasmussen, Sdr. Næraa	79	dage
Anders Pedersen, Nees	2	dage
Mads Henriksen, Bøvling	59	dage
Henrik Andersen, Pugpøt	40 ¹ / ₂	dage

	Kr. Øre
Betaling herfor	341 66
Skiferoplægning og haandlangerarbejde	134 32
Tilsammen	475 98

	Kr. Øre
Malerarb. udførte Niels Henningsen, Bøvling, for	99 79
Smedearb. udførtes af Jens Knak, Bøvling, for ..	232 34
Andre udgifter beløb sig til	12 63
Tilsammen	344 76

For arbejdet i alt 1196 kr. 06 øre.

Udgifterne til materiale var følgende:

Træ og tømmer:

	Kr. Øre
Købt paa auktion af Mads Agger	249 60
Købt paa auktion af Peder Gade	25 67
Fra M. Bechgard i Lemvig	1055 70
Andet køb	20 00
Tilsammen	1350 97

	Kr. Øre
Skifer	1197 00
Sten	1502 51
+ bropenge til Povl Stie	12 94
Kalk og cement	457 12
Søm m. m.	100 46

Vinduer o. a.	259	10
Forskelligt	84	74
Fragt	85	31
Rejsepenge	75	00
Kostpenge	85	95
Tilsammen	3860	13

Inventar m. m.	Kr.	Øre
Søjler til knæfaldet (fragt)	40	
Alterbilledet (gave) fragt	7	35
2 store søjler	1	50
Frimærker	4	65
Kirkebøger	14	50
2 trillebøre og lys ved indvielsen	9	83
Tilsammen	38	23

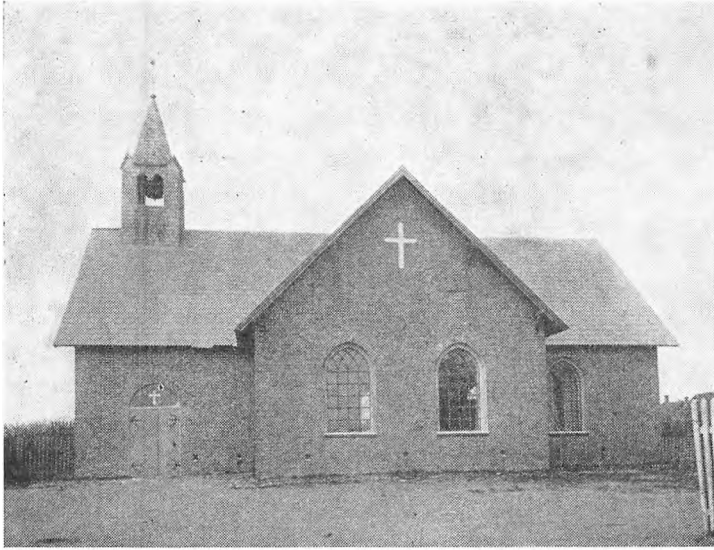
Den samlede udgift til kirken var saaledes i alt 6445 kr. 94 øre. Dertil kom, at meget arbejde ydedes gratis, ligesom al kørsel med materialer var gratis.

Kirkens arkitektur og udstyr.

Kirken blev bygget i korsform, oprindeligt uden spir, men kun med et tarveligt ottekantet bindingsværks taarn ved langskibets vestgavl.

Kirkens mure var lave og graa og uden anden prynd end et lille indsænket, hvidkalket kors i syd- og nordgavlen. De nuværende jernvinduer er de oprindelige, man kaldte dem spottende staldvinduer, og kirkelige er de absolut heller ikke.

Udstyret indvendigt svarede godt til kirkens ydre. Der var cementgulv, undtagen inden for altersranken, hvor der var fjællegulv. Der var gipsloft uden bræddeloft over og nøgne, hvidkalkede vægge, som hvert aar i lyngblomstrings-tiden blev prydet med Lyngguirlander. Altertavlen (den oprindelige) er malet af fru Lucie Ingemann, digteren Ingemanns hustru, og skænket til valgmenigheden. Den har ingen kunstværdi og blev da ogsaa i 1907 afløst af en sjælden

Gl. kirke

smuk altertavle, malet af kunstneren Niels Skovgaard, motivet er: Den gode hyrde. Altertavlen er skænket af Mads Agger og hustru. Den gamle altertavle opbevares af pietetshensyn og hænger nu i kirkens nordre korsarm.

Alterkalken, disken og æsken til oblater – alt af sølv – menes at være skænket til menigheden af handskemager Larsen i København. Daabsfadet – ligeledes af sølv – har følgende indskrift indgraveret paa forsiden: »Herrens røst er over vandet, Herrens røst med aand og liv«, »Til Guds ære og frimenigheden i Bøvling til gavn og glæde«.

Paa bagsiden staar »Fra J. Henriksen i København 1875«.

Alterstagerne af messing og en messinglysekroner er sikkert ogsaa skænket til kirken, men givernes navne er gaaet af glemme.

Siden er en større lysekroner skænket af fhv. proprietær paa Vester Ryssensten P. H. Petersen og hustru. En mindre lysekroner, svarende til den førstnævnte er bekostet af menigheden.

En syvarmet lysestage, der staar paa alteret, er en gave fra tømrer Niels Sudermark og hustru Mathilde.

Døbefonten var oprindeligt en primitivt tilhugget granitkumme, hvilende paa en muret fod. Den var fremstillet af fhv. gaardejer Hans Nikolaj Henningsen i Bøvling.

Den bærer i de fire felter, rundingen er delt i, aarstallet 1875 og med majuskler denne indskrift: BØVL – SOGN – FRIM. (Man lægge mærke til baade af indskriften her og ligeledes paa daabsfadet, at man dengang ikke gjorde noget skel mellem valg- og frimenigheder, de var begge *frie menigheder*).

Man har ikke dengang haft øje for døbefontens enkle skønhed, og da der blev lagt bræddegulv i kirken, blev den lagt ud i kirkehaven, hvor den efterhaanden var ved at forsvinde i jorden, mens tømrer Peder Christensen (kaldet Pæ'Krænsen) fik til opgave at lave en døbefont af træ. Det er rimeligvis ogsaa Peder Christensen, der har lavet prædikestolen.

Den oprindelige døbefont kom dog til ære og værdighed igen. For nogle aar siden blev den fundet frem, og billedhugger Vestergaard i Lemvig forsynede den med en fod, der svarer til det primitive og smukke, der er over fonten. Denne fod bekostedes af Nikolaj Henningsen, Bøvling, som er i slægt med og opkaldt efter ham, der huggede fonten.

Paa den nordre korvæg hænger et kors omslynget af en vedbendranke med blade; det er af træ og er udskåret og skænket til kirken af gaardmand Peder Løkke, Trøjborg i Bøvling.

Tarvelig var kirken baade i dens ydre og i dens indre. Kirkerummet var om vinteren saa koldt som muligt, da kakkelovnsvarme paa den tid betragtedes som en urimelig overdaadighed i en kirke.

Til bolig for præsten købte man gaarden »Lillebjerg«, beliggende umiddelbart vest for kirken. Den havde et tilliggende paa 16 tdr. land – 1½ td. hartkorn –. Den blev ombygget, saa den blev egnet til præstebolig og blev forsynet

med ny lade. Gaardens købspris var 15000 kr., med istandsættelserne kom den til at staa i 20.000 kr. Der blev truffet den aftale, at pastor Jessen skulde have præstegaarden til frit brug og i fast løn 800 kr. aarlig foruden offer.

Da arbejdet med kirken var godt i gang, begyndte man at tænke paa, hvordan man skulde forholde sig for at faa valgmenigheden anerkendt som led i folkekirken. I den anledning forespurgte man valgmenighedspræst Rasmus Lund paa Mors, hvorledes man der havde baaret sig ad, da de fem aar før oprettede valgmenigheden.

Rasmus Lund blev da bøvlingkredsens raadgiver, og der foreligger et brev, hvori han fortæller om fremgangsmaaden, da man søgte paa Mors. Det hedder heri bl. a.:

Jeg glæder mig, at dannelsen af det lille vennelag i Bøvling og bygningen af eders kirkehus er saaledes fremmet, at I nu kan tænke paa at søge den kongelige anerkendelse, som jo skal til. Vorherre give fremdeles lykke, at den gode sag maa trives til gavn og glæde.

Den omtalte ansøgning gik ind herfra, da kirkebygningen var saavidt fremrykket, at der kunde angives en bestemt tid, inden hvilken den kunde ventes færdig. Ansøgningen var efter at være underskrevet af menighedskredsens medlemmer ledsaget af

1. en kort bevidnelse af mig, at jeg havde lovet at være menighedens præst.
2. et vidnesbyrd af provsten her paa Morsø, at byggearbejdet var drevet med saadan alvor og kraft, at han ej tvivlede paa, at bygningen vilde være færdig i rette tid.
3. en attest fra herredsfogden, der gjorde det utvivlsomt, at over 20 af de ansøgende husfædre eller enker boede inden for en mil fra kirken.

Ansøgningen, der jo var forsynet med provstens attest, gik ind gennem biskoppen.

Der blev intet syn foretaget før anerkendelsen. Derimod lod provsten, der skulde udføre indvielsen for biskoppen, os

vide, at han først skulde overtyses om, at der var det nødvendige til stede. Han lod sig i den henseende nøje med en forklaring af, hvad vi havde tilvejebragt, og var saa skikkelig, at han nøjedes med en midlertidig hidbragt skibsklokke, da kirkeklokken laa indefrosset i Stettin.

Man søgte saa anerkendelse for Bøvling Valgmenighed og stadfæstelse af pastor Jessen som dens præst, og d. 23. 10. 1875 foreligger denne ved en skrivelse fra Ministeriet for Kirke- og undervisningsvæsenet. Den anføres her i sin helhed:

I Anledning af det fra en Del Beboere af Bøvling Sogn i Forening med forhenværende personel Kapellan for Bøvling og Flynder Menigheder, Jessen, indkomne allerunderdanigste Andragende angaaende Oprettelse af en Valgmenighed i Bøvling har det under 18de d. M. behaget Hans Majestæt paa Ministeriets derom vedlagte allerunderdanigste Forestilling Allernaadigst at bifalde, at den af Ansøgerne oprettede Valgmenighed anerkjendes som Led af Folkekirken samt lige allernaadigst at stadfæste Valget af ovennævnte Kapellan Jes Anton Jessen til at være Præst for bemeldte Valgmenighed, Alt i Henhold til de i Lov om Valgmenigheder af 15de Maj 1868 sammenholdt med Lov 7de Juni 1873 indeholdte Bestemmelser.

Ved tjenstligt at meddele Deres Højærværdighed denne allerhøjeste Resolution til behagelig Efterretning skulde Ministeriet lige tjenstlig anmode Dem om behageligen at ville foranstalte, at den gennem Provsten meddeles saaavel Jessen som Andragerne, hvilke det derfor maatte tilkjendegives, at de overensstemmende med Loven af 7de Juni 1873 par. 1. n. 4 maa løse Sognebaand til Jessen.

I Forbindelse hermed skulde Ministeriet tjenstligt tilføje, at der i Lighed med, hvad der er iagttaget ved andre lignende Leiligheder maa meddeles Jessen Kollats, samt at det overlades til Deres Højærværdighed, paa hvilken Maade De maatte finde det passende, at den til Valgmenighedskirke

opførte Bygning indvies til fremtidig Benyttelse til gudstjenestelige Handlinger, idet man forventer, at De vil paase, at Alt vedrørende Bygningens Indretning forinden er i Orden.

P. M. V.

J. de Jonquieres

Til Biskoppen over Ribe Stift

Til Bekræftelse

G. G. W. Berggreen

Provst

Og nu forløber tingene hurtigt. Allerede 29. 10. beder provsten pastor Jessen foreslaa en søn- eller helligdag for kirkens indvielse. Det bliver bestemt, at denne skal finde sted søndag d. 14. november. Om dens forløb kan vi danne os et billede ud fra den sidste skrivelse, pastor Jessen modtager fra provsten inden indvielsen:

Med Hensyn til Indvielsen af Valgmenighedskirken, har Stiftets Biskop tilskrevet mig saaledes:

Paa Alteret maa findes Kalk og Disk, Bibel og Alterbog. Den Mand, der er antaget til Kirkesanger, fremsiger den sædvanlige Indgangsbøn i Kordøren, og, naar derefter er sunget en Salme, træder De frem for Alteret eller Kordøren og holder en Tale over en Tekst, De selv vælger. Naar Talen er til Ende, sig De »Saa indvier jeg paa mit Embeds Vegne denne Kirke i Navnet Gud Faders, Søns og Helligaands og tilføjer en Bøn om Guds Velsignelse over Huset og de hellige Handlinger, som der skulde fortages, at Alt maa ske Gud til Ære og Menigheden til Velsignelse.

Naar saaledes Kirkens Indvielse er foregaaet, maa De indsætte Pastor Jessen som Præst for Menigheden ved at oplæse Ministeriets Skrivelse af 23. Oktober og min Kollats og knytte dertil en kort Tale til Præsten og Menigheden. Igjen synges en Salme, og Præsten holder derefter sin Tiltrædelsesprædiken, og Gudstjenesten slutter som sædvanligt med Salmesang og Messe og Slutningsbøn af Kirkesangeren i Kordøren.

Saa indviedes da kirken under bøn og sang d. 14. november 1875. Som kirken laa der paa Bøvlingbjerg, siger Knud Thøgersen, var den et ret fremtrædende vidnesbyrd om noget nyt, et fribaarent udslag af aandelig trang, hvortil den sindige og betænksomme vestjyde ikke havde kendt mage.

Den fremmede, der besøgte kirken og deltog i menighedens gudstjeneste, havde følelsen af, at mange af de vadmelsklædte mænd og lige saa beskedent i dragten udstyrede kvinder sad der rundt i de tætfyldte stole med glæde i sindet og tak til Gud, fordi det vidunderlige var fuldbyrdet, at de sad i deres eget kirkehus og kunde betjenes med kirkens goder af en præst, som de selv havde valgt, i forvisningen om, at Aandens fylde i Guds menighed rigeligt maatte kunne blive deres menighedskreds til del gennem hans forkyndelse og ved den inderlige samstemmen i kristeligt livssyn mellem menigheden og dens præst.

Naar den skralre skibsklokke kaldte til kirke, kom ud fra gaarde og huse søndagsklædte kvinder og mænd, og inden de naaede kirken var der flok og følge paa kirkevej, samt fuldtlæssede vogne fra nabosognene – særlig fra Nees –. Gudstjensten kunde begynde for fuldt hus. Livets modsætninger har mange former, men aandens liv i den lille kirke var ikke blot en modsætning til alt det mørke og tunge udenfor, men et sjælebad, der frigjorde sind og tanker fra de verdslige modsætningers urovækkende indtryk, saa freden og glæden i Guds frelserværk til den syndige jord uhindret kunde naa hjertets dyb. Ja, der var sandhedens og inderlighedens fulde harmoni mellem indledningssalmen

»Hyggelig, rolig
Gud er din bolig
inderlig skøn . . .«

og den følgende gudstjeneste i den lille valgmenighedskirke, skønt præsten hverken kunde synge eller messe, men der var en dyb naturlig sangbund i hans forkyndelse.

Første gang man hørte pastor Jessen fra hans prædikestol,

kunne man faa det indtryk, at han var anstrengt med at faa sætningerne frem og af mangel paa ord maatte fuldføre en tankegang med en afkortet staaende vending. Men hørte man ham gang paa gang, blev indtrykket et andet, thi da blev det kendeligt, at hans forkyndelse var udtryk for et livsindhold, der ikke alene stammede fra kristenlivets evige og uforanderlige livskilder, men tillige var i slægt med den mandige overbevisnings styrke, som var hans personlige særpræg.

Ogsaa uden for hans egentlige præstegerning satte hans personlige selvstændighed sit præg, idet han tog afgjort og sikker stilling til de folkelige spørgsmaal, som paa den tid var fremme inden for de grundtvigske kredse. Han var frihedens talsmand paa skolens omraade som paa folkestyrets, og hans meningstilkendegivelse faldt altid i et udtryksfuldt og djærvt sprog uden hensyn til andet end selve den omhandlede sag. Jessens person og fremtræden havde sit ejendommelige folkelige præg, der umiddelbart smeltede sammen med hans stilling og standpunkt.

Jessen havde en lykkelig evne til at leve sammen med egnens folk og kom derved til at blive samlingsmærke for den frie menighedsdannelse paa Lemvigegnen. Fra Lemvig havde en del mennesker fundet vej til Bøvling Valgmenighedskirke og til de aarlige Vennemøder i Bøvling, og efterhånden blev flokken saa stor, at den fik mod og kræfter til at bygge Lemvig Valgmenighedskirke (1883) og danne en søstermenighed til Bøvling med Jessen som præst ogsaa der.

I Holstebro fik han et andet »Anneks«, der forberedte dannelsen af en selvstændig valgmenighed, hvor Morten Larsen blev præst.

I 16 aar øvede Jessen sin travle gerning i Bøvling Valgmenighed, hvorefter han i 1891 blev kaldet til sognepræst i sin fødeby Ødis, men forholdet mellem ham og hans gamle venner i Bøvling-Lemvigegnen blev ikke brudt. Det var ham kært en gang aarligt at besøge sin gamle menighed og tale

til den, ligesom det altid var en festlig højtid – især for de gamle – naar han kom.

Der var den ejendommelighed, at læreren ved kommuneskolen Kr. Sørensen, der var kirkesanger i sognekirken, tillige fra valgmenighedens oprettelse overtog embedet som kirkesanger der. Han sluttede sig varmt og ubetinget til den nye bevægelse med den følge, at han fra sine overordnede fik tilhold om at frasige sig kirkesangergerningen i valgmenighedskirken.

Lærer Sørensen maatte derfor til sin egen og valgmenighedens beklagelse trække sig tilbage. – Da friskolen et par aar efter oprettedes, havde man gerne set, at han var blevet dens første lærer, men da han ikke under de givne forhold turde slaa sig løs fra den offentlige skole, sagde han nej dertil, og kort efter søgte han bort fra sognet, fordi han indsaa, at hans stilling til valgmenighedsfolkene efter friskolens oprettelse vilde blive en anden end før.

En kort tid var murer Hans Husted kirkesanger med god bistand af fru Jessen.

Det blev nu de skiftende friskolelæreres opgave at lede kirkesangen. Blandt disse skal nævnes J. Jørgensen Borup, som var menighedens forsanger fra 1896 til 1933. Om hans gerning der siger Knud Thøgersen:

Pastor Nielsen og Jørgensen-Borup staar med hinanden i et vist patriarkalsk forhold over for Bøvling Valgmenighed, skønt den sidste er aar yngre men væsentlig lige saa hvidhaaret som præsten. Den stille, betænksomme friskolelærer og hans kvikke hustru er nu paa en smuk maade vokset sammen med menigheden og dens præst og danner der – for ikke at stile for højt – et nødvendigt tilbehør for et sandt historisk billede af Bøvling Valgmenighed.

Ejendommeligt er det, at der de to første aar ikke fandtes nogen klokke ved kirken. Det fremgaar af provstens indberetning til biskoppen og dennes svar, der er dateret d. 11. septbr. 1877.

Det hedder heri: »... det forudsættes, at der ved hver kirke er en eller flere klokker, med hvilken der ringes til gudstjeneste, og det bør derfor kræves, at valgmenighedskirken, der skulde være forsynet med alt fornødent til den almindelige gudstjeneste, har klokker, der maa godkendes af synet i henhold til kirkesynslovens par. 16.«

Provsten paalægger saa menigheden at anskaffe en kirkeklokke af passende størrelse inden næste aars kirkesyn.

Det fortælles, at valgmenigheden havde faaet anvist en dejlig malmklokke fra et af de i 1811 strandede engelske krigsskibe, men at man ikke turde hænge den op i det skrøbelige taarn. Man fik saa fat i en anden skibsklokke af staal; den havde en »skralre« lyd, men gjorde dog tjeneste til 1917, da den blev afløst af en dejlig malmklokke. Den gamle blev lagt paa loftet og laa der, til redningsstationen i Thorsminde blev omdannet til kirke, da blev den udlånt dertil og blev senere skænket til kirken. Heller ikke der fik den i længden lov til at lyde, idet en anden klokke med en bedre klang blev hængt op i et klokketaarn, og det er nu den, man bruger, mens den gamle skibsklokke blot hænger til pynt. Men den har gjort sin gavn.

Man havde nok i ældre tid mere øre for klokkens kald end for klokkens lyd. –

Det irriterede menigheden – og maaske de frie menigheder i det hele – at der skulde afholdes aarligt provstesyn over kirken. Man vilde raade sig selv; naar man havde bygget kirke, maatte det da staa klart, at man ogsaa vilde sørge for, at den blev holdt vel vedlige. Igen spørger man sig til raads hos Rasmus Lund i Øster Jølby, som havde været inde paa det samme paa sin menigheds vegne.

Man havde søgt ministeriet om fritagelse for det almindelige provstesyn, men havde ikke noget imod et »solidaritets-syn«, en gang for alle, hvorved myndighederne kunde forvise sig om, at kirkebygningen var i anstændig og brugbar stand. Provst Boethe, der var menigheden venligsindet, havde indstillet, at det aarlige syn forsvandt og gjorde fore-

stilling om det til ministeriet. Der blev lovet menigheden en nærmere »resolution« fra ministeriet om sagen, men tiden gik, og man hørte ikke mere om det.

Efter denne redegørelse fortsætter Rasmus Lund:

Kan De nu benytte disse oplysninger som grundlag for en vægring, da skal det saa meget hellere være Dem undt, som vor nye provst Cederfeld de Simonsen i Nykjøbing har meldt provstesyn i aar og vi altsaa skal have sagen op til fornyet behandling og fornyet vægring. – Vi gjorde, hvad vi kunde, baade skriftligt og mundtligt for at vise provst Boethe, at vor vægring ej var uvilje mod ham, der har optraadt venligt over for os og endog havde undladt at modtage protokolhonorar for de foretagne syn –.

Der kom dog ikke mere ud af protesten mod provstesynet, man matte finde sig i det. –

Smaagnidninger mellem valgmenighedspræsten og hans foresatte kunde ogsaa finde sted. Pastor Jessen var taget ud paa en rejse, og han havde meddelt det til provsten, som han var pligtig til, og provsten havde videresendt meddelelsen til biskoppen. Dette er anledning til en skrivelse fra biskoppen, der trods det kancelliagtige »behagelige« er en næse til pastor Jessen. Skrivelsen fra provsten til pastor Jessen lyder saaledes:

Ved Modtagelsen af Anmeldelse om Deres Bortreise saa jeg vel, at den ellers fornødne Oplysning om Embedets midlertidige Bestyrelse manglede, men, da jeg ikke var vis paa, om saadan ogsaa var at afgive fra Præsterne ved en Valgmenighed, undlod jeg at indhente den, forinden jeg afsendte den Provstiet paahvilende sædvanlige Indberetning til Biskoppen.

Under 18. d. M. har Stiftets Biskop tilskrevet mig saaledes: »Med behagelig Skrivelse af 15. d. M. har Deres Højærværdighed tilstillet mig et Brev fra Valgmenighedspræst Jessen i Bøvling, hvori han melder, at han i indeværende Uge vil være fraværende paa en Reise. I Anledning heraf meddeles tjenstligt til behagelig Efterretning, at Valg-

menighedspræst Jessen maa ansees undergivet de samme Regler med Hensyn til Præsters Reiser som andre Sognepræster i Folkekirken, og at han altsaa er uberettiget til at reise bort fra sit Embede uden dertil forud erhvervet Tilladelse fra sine foresatte.

I Henhold hertil maatte jeg anmode Deres Højærværdighed om behageligen at vilde paalægge Pastor Jessen hertil at indberette, hvorledes han har truffet Foranstaltning til Embedets Besørgelse i sin Fraværelse, og forventes denne Beretning ledsaget af de Ytringer, hvortil De maatte finde Dem foranlediget«.

Ved tjenstligt at meddele foranstaaende, maatte jeg altsaa anmode Dem om behageligen hertil at indsende de i den Anledning fornødne Oplysninger, idet jeg tilføier til fremtidig Iagttagelse, at ogsaa en Reises Hovedmaal maa anføres, da dette jo er medbestemmende m. H. t., fra hvem Reisetilladelsen skal meddeles.

Ringkøbing Amts nordre Provsti d. 20. Juli 1878

G. G. W. Berggreen.

Den unge valgmenighed prøvede paa, som saa mange andre samfund har gjort det, at holde »de uværdige« ude. Der blev valgt et menighedsraad paa tre medlemmer, som sammen med præsten skulde afgøre, hvad der kirkeligt kunde være at varetage, f. eks. om optagelse af nye medlemmer, som melder sig til optagelse i menigheden, om forhold inden for menigheden af aandelig art, der angaar dens stilling som led af »den hele menighed« og om kirketugt.

Det skete ogsaa, at en eller anden blev »udvist« af menigheden, der foreligger en skrivelse fra provsten, hvori han udbeder sig oplysninger om en, der saaledes er blevet udvist.

Dette syn paa valgmenigheden som en »ren« og eksklusiv forsamling af kristne har gennem aarene langsomt ændret sig. Valgmenigheden er nu aaben for alle, som vil være med, og hele flokken er syndere tilhobe.

Aarene gik, og her i egnen meldte sig mange opgaver, som

blev taget op og løst. Friskolen blev oprettet, forsamlingshuset blev bygget, men ogsaa i det praktiske, økonomiske liv gik valgmenighedsfolkene i spidsen f. eks. ved oprettelse af mejeri og brugsforening.

Men søndagen var festdagen. Aaret rundt samlede folk og fyldte den lille kirke indtil trængsel, en lyttende, lovsyn- gende menighed, der gennem prædikenen blev hjulpet til at finde den levende, nærværende Herre ved daaben og ved nadverbordet.

I 1891 blev sognepræsteembedet i Ødis ledigt, og pastor Jessen søgte da dette. Grundene hertil var flere, dels var Ødis hans fødesogn, som han følte sig stærkt knyttet til, dels var det økonomiske grunde, der fik ham til det, han kunde vanskeligt med den voksende børneflokk klare sig med den lille løn, han fik i valgmenigheden, og endelig mente han, at efter at han havde været præst her paa egnen i 22 aar, vilde det være gavnligt, at en anden røst kom til at lyde.

Da hans udnævnelse til sognepræst stod at læse i avisen, kom den for menigheden som lyn fra klar himmel, idet man ikke vidste, at han vilde søge bort. Der blev gjort forsøg paa at faa ham til at blive, men uden held, og der opstod nu en stor spænding i Bøvling-Lemvig valgmenigheder om, hvem der skulde være hans afløser.

Men ikke alene i Bøvling og Lemvig vakte Jessens afsked røre. I en lang artikel i »Nationaltidende«s tillæg fra 13. september 1891 tages spørgsmaalet valgmenighedspræst og sognepræst op. Vi citerer et afsnit af den:

Iblandt de i den senere tid stedfundne præsteudnævnelser er der en, som har vakt ikke ringe opmærksomhed. Det er kaldelsen af valgmenighedspræst Jessen i Bøvling til at være sognepræst i Ødis ved Kolding. Hvad der ved denne forflyttelse har sat sindene i bevægelse og givet stof til adskillig samtale i de kirkelige kredse, er det hidtil enestaaende særsyn, at en valgmenighedspræst ombytter stillingen i den menighed, der ved frit valg har samlet sig om ham,

med embedet i et sognekald. Det fejler næppe, at et saadant skridt af mange udpræget grundtvigske folk vil blive betegnet som utroskab, et tilbageskridt, en svigten af »Fanen«, thi de, der i valgmenighedsdannelsen ser et skridt henimod frimenighed og frikirke og som anser sidstnævnte for det eneste rette maal for udviklingen, maa nødvendigvis betragte en præsts ombytning af valgmenighed med sogne­menighed som et meget bedrøveligt og beklageligt tilbagetog.

Vi derimod kan ikke fragaa, at dette skridt glæder os. Det er dermed vist, hvad der trængte til at vises, at sogne­menighed og valgmenighed ikke er noget saa diametralt modsat, som visse folk har villet gøre det til, men kun to forskellige former af menighedsdannelse inden for den samme folkekirke, to former, som hver for sig har deres lys­sider, men ogsaa deres skyggesider.

Forhaabentlig vil der ved en begivenhed som den nævnte være givet et godt bidrag til at slaa bro mellem valgmenig­hed og sognemenighed, saaledes at det f. eks. nu ikke længer skal betragtes som en utænkelig ting for et medlem af først­nævnte at sætte sine fødder i en sognekirke, og saaledes at i det hele taget den i flere valgmenigheder tilstedeværende *midtpunkt­flyende* tendens over for folkekirken maa blive ombyttet med en mere *midtpunktsøgende*, hvorved sikkert baade valgmenigheder og folkekirke vil staa sig bedst.

Efter at have afvist at det skulde være bedre økonomiske forhold inden for sognemenigheden, der skulde være det af­gørende for at søge ind i den, fortsætter skribenten:

Vi antager derimod, at det tiltrækkende, som kan ligge i sognepræstens stilling frem for valgmenighedspræstens, snarere beror på den større grad af personlig frihed, som unæg­telig er forbunden med førstnævnte stilling. Hvor tilfreds­stillende det nemlig end kan være at staa i en kreds, der vel har valgt en til præst af hjertets frie drift og ikke er knyt­tet ved noget sognebaand eller nogen anden verdslig tvang, saa kan det dog sikkert ogsaa have sine vanskeligheder at bevare det rette forhold mellem en saadan kreds og sig

selv som præst og navnlig at holde sig fri for at komme ind under et flertalsherredømme, der ikke er af det gode.

Noget sådant er man langt mindre udsat for som sognepræst, saa at, omend stillingen som saadan har sine skyggesider, særlig i retning af de mange døde og uværdige menighedsmedlemmer, som man der er forpligtet til at betjene med kirkens goder, har den dog ogsaa sine lyssider i den personlige ubundethed og uafhængighed, som følger med den. Thi hvad tilsynet »ovenfra« angaar, da maa det siges, at det gennemgaaende er saa humant og mildt over for præsterne, at der heller ikke fra denne side *som regel* kan tales om noget tryk. — —

Man ser af denne artikel, hvorledes sindene blev sat i bevægelse ud over landet, og man møder allerede her den vurdering af præstens stilling i de frie kredse, at han kan komme ud for, at et flertal af menigheden vil herske ikke alene i menighedens forhold, men ogsaa over præsten. Det er en opfattelse, som deles af nogle endnu i vore dage. Som de frie menigheders forhold er og har været siden da, maa man vist sige, at faren ikke laa paa dette punkt, men snarere deri, at den frie menigheds præst, »vor præst«, kom til at staa vel højt for de enkelte menighedsmedlemmer.

Men tilbage til præsteskiftet. Pastor Jessen havde bedt om at faa lov til at udpege de mænd, som skulde finde en ny præst, og det fik han lov til.

Man henvendte sig til pastor A. Helveg i Velling — senere valgmenighedspræst i Askov, — og til Mygind i Hodde — en broder til sognepræsten i Bøvling —. Begge prædikede og holdt foredrag baade i Bøvling og Lemvig, men ingen af disse vilde sige ja til opfordringen om at overtage præstegerningen her.

Derefter var Pastor Johansen, Lomborg, paa tale, men ogsaa dette blev uden resultat. Der blev ogsaa arbejdet paa at faa Jessen til at vende tilbage til Bøvling, og det ser af breve ud til, at han stærkt har syslet med tanken. Saa sent som i februar 92 skriver Morten Larsen i Holstebro til

ham, at nu bliver det nødvendigt, at han giver et klart svar paa, om han vil vende tilbage eller ikke, og Morten Larsen peger paa, at hvis han vender tilbage, saa bryder han dermed broen af bag sig, og vil sikkert aldrig nogen sinde opnaa at blive kaldet til et sognepræsteembede.

Endelig henvendte man sig til pastor N. P. Chr. Nielsen, Dybe, som var en dygtig prædikant og velkendt i valgmenigheden i Bøvling, hvor han ofte i Jessens tid havde været i besøg.

Det holdt imidlertid haardt at faa ham til at sige ja. Egentlig sagde han ved den første henvendelse et afgjort nej, og der var – efter hvad Mads Agger har fortalt – ikke enighed i udvalget om ham, førend gamle Eskild Højland med overbevisende kraft og inderlighed udtalte det forløsende ord: Det er Nielsen, vi skal have!

Efter megen overvejelse sagde Nielsen alligevel ja, og ingen er vel nu i tvivl om, at det var en »Guds tilskikkelse«, at han blev vor præst.

31. maj skriver Nielsen til Jessen:

Ja, saaledes endte det altsaa, at jeg kom til at sige ja; jeg er ikke kommet til Bøvling endnu, men alt synes at pege paa, at det bliver virkeligt. Imidlertid vil jeg holde sommer i Dybe præstegård; aldrig har dette sted været skønnere end i disse dage; saadan gaar det vel som regel alle tider, blomsterne er skønnest, naar vi slipper dem. –

Det kneb for mig at komme til afgørelse, og endnu efter at jeg har sagt ja, stiger den tanke op – jeg haaber, den kommer fra den trolld, vi har at slæbe paa –: Mon det nu var det rigtige, og jeg maa atter sige: Herre lad det nu endelig være din vilje . . .

Om Nielsen er der i 1940 trykt et mindeskrift (udgivet af Jørg. Jørgensen, Borup), hvorfor der her kun skal meddeles lidt af Holger Begtrup's omtale af ham:

I Nielsen fik menigheden en præst af samme tro og livssyn som Jessen. Men ellers var han af en anden støbning end sin forgænger.

Han var i modsætning til Jessen en usædvanlig veltalende mand og havde flere strenge at slaa paa. — Man har med rette sagt om ham, at han egnede sig særlig godt til at føre udviklingen af menighedslivet videre. Han byggede vel paa det grundlag, der var lagt, og vidnede som Jessen om daab og nadver som livets kilder. Men naar Jessen næsten stadig

N. P. Chr. Nielsen

dvælede ved dette udspring for kristendommen, laa det mere for Nielsen at fremhæve den personlige tilegnelse af Guds naadegaver. — Skønt han i det hele havde et lyst syn paa livet, syslede han dog meget i sine tanker og taler med den beredelse, som maa foregaa i den enkeltes indre, og den daglige kamp, der maa føres, for ret at kunne give Guds aand raaderum i vort af naturen syndige menneskebryst. Han var en flittig bibelgransker og holdt ofte foredrag om Israels historie med særlig vægt paa de førende mænds personlige liv og kamp. — Han blev en yndet taler i mange kredse og som ældre en paaskønnet lærer ved menighedsskolen paa Liselund.

I aarene indtil 1907 var Nielsen præst baade for Bøvling og Lemvig valgmenighed, men da arbejdet efterhaanden

oversteg en enkelt mands kræfter blev der tale om en deling. Man skød dog spørgsmaalet ud i nogle aar ved at antage pastor Viggo Balslev Clausen – senere præst i Ollerup – som kapellan for Nielsen.

Allerede i 1902 ønskede Lemvigmenigheden kredsene adskilt og rettede henvendelse til pastor Nielsen om at flytte til Lemvig alene som præst for menigheden der. Først i aaret 1907 blev det afgjort, at Nielsen vilde blive i Bøvling, og Lemvig Valgmenighed fik, da menighederne blev delt, som sin præst Birger Kjølseth, der indtil da var lærer paa Hadsten højskole. – –

Kirkebygningen var, som det fremgaar af det foregaaende, lille og primitiv. Den var desværre heller ikke bygget særlig solidt. Allerede 1882 maatte skifertaget lægges om, det sved haardt til den i forvejen slunkne kasse. Meget arbejde ved kirken blev gjort omtrent gratis, saaledes kan det som en kuriositet nævnes, at der paa regnskabet fra 1887 findes en udgiftspost paa 1 kr. 50 øre til farver Berg for rengøring af kirken *i det nævnte aar*.

I 1890 maatte det oprindelige ottekantede taarn nedbrydes paa grund af brøstfældighed, og ved den lejlighed blev kirkeskibet forlænget nogle alen i vest, ligesom der paa tagets vestende blev opsat et lille beskedent trætaarn med spir, hvori kirkeklokken blev ophængt.

I 1917 blev det nuværende taarn bygget. Det var under verdenskrigen, da dennes malstrømme og kampenes hvirvelstørme havde oppustet værdierne, at valgmenighedens medlemmer fik den tanke, at nu skulde der raades bod paa, hvad fædrene ikke havde magtet. Nu skulde deres kirkebygning sættes i stil.

Kirkens arkitekt ved ombygningen var professor Ivar Bentsen, svigersøn af Grundtvigkirkens arkitekt Jensen-Klint og søn af bygmester Andreas Bentsen, Vallekilde, som bl. a. har bygget Lemvig menighedskirke.

En taarnbygning blev opført, som gav plads til et rummeligt vaabenhus med venteværelse, og i stokværket oven

over blev der plads til orgelet og til ca. 50 kirkegængere. I kælderen blev der plads for varmeapparat og brændsel.

Fra det kompakte, stilfulde taarn maatte der lyde en fyldigere klokkeklang end den, der havde lydt fra det gamle. Ungdommen indsamlede da 3000 kr. til en malmklokke, støbt i det Schmidtske klokkestøberi i Aalborg.

Klokken bærer følgende inskription:

»Kalder paa gammel og paa ung, højest paa sjælen træt og tung«.

Den 21. oktober 1917 lød den ny kirkeklokke første gang for at kalde menigheden sammen til indvielse af den udvidede kirke.

Henved 600 mennesker fyldte ganske kirken. Pastor Nielsen og biskop Koch prædikede, og gudstjenesten sluttede med barnedaab og altergang. Efter gudstjenesten samledes man til fællesspisning i forsamlingshuset, hvor der holdtes taler af pastor Nielsen, biskop Koch, Morten Larsen m. fl.

Efter middagen samledes man igen i kirken, hvor pastor Nielsen og Morten Larsen talte. Først ved mørkets frembrud sluttede højtideligheden, og folk drog hver til sit, de fleste med den bevidsthed, at de havde været med til at fejre en højtidsdag, og med haabet om i fremtiden at opleve mange gode stunder i den gamle kirke, der nu var opstaaet i fornyet skikkelse. —

Efter at pastor Nielsen i marts 1929 havde udtalt ønsket om at søge sin afsked, blev der nedsat et udvalg paa 5 mand til at finde en afløser for ham. Udvalget rejste rundt og hørte flere præster, rettede ogsaa opfordring til et par stykker men uden resultat. Endelig blev sognepræsten i Egtved, pastor Sigurd Laursen Vig, anbefalet, og efter at udvalget havde hørt ham og faaet at vide, at han ikke var uvillig til at blive valgmenighedspræst i Bøvling, blev der sammenkaldt til et menighedsmøde d. 20. oktober efter gudstjenesten ved hvilken pastor Laursen, Vig, havde lovet at prædike. Ved menighedsmødet fik han en enstemmig opfordring til at blive menighedens præst.

Den 14. november forlaa der svar. Det blev et ja med løfte om at tiltræde embedet her den 1. januar 1930.

I seks aar var han menighedens gode præst, og det skal stadfæstes, at han hurtigt vandt sig en god indgang i menigheden ved sin hjertelige og dybe forkyndelse, og især for de gamle blev han til stor velsignelse baade i kirken og ved jævnlige husbesøg hos disse. Et sjældent smukt og inderligt forhold blev der mellem den gamle pastor Nielsen og den nye præst. Vi vil slutte denne artikel med at fremføre, hvad pastor Laursen Vig skrev om den gamle præst i »Bavnens« julenummer 1940, det giver et smukt billede baade af den, der blev skrevet om, og den, der skrev.

»Naar jeg skal fortælle om pastor Nielsen, maa jeg fortælle om ham fra den tid, jeg kendte ham d. v. s. fra hans sidste aar. Og jeg maa begynde med at skildre ham, som jeg saa ham første gang. Jeg kendte ham i forvejen af omtale, og han var kommet til at staa for mig som en mand uden plet og lyde, som en mand, der vilde føre mennesker fra indre kamp til fred, og derfor som en mild mand. – Jeg saa ham første gang en hverdags formiddag, da nogle mænd fra valgmenigheden vilde vise min kone og mig kirken. Da vi kom ind i kirken, kom der en gammel, men ikke ældet mand gaaende ned ad midtergangen, oppe fra koret. Han havde frakke paa og havde paraply med – det havde pastor Nielsen altid – og han gik og svingede let med en blød, sort hat hvis puld aldrig havde faaet noget slag med kanten af en flad haand; maaske svingede han lidt i sin gang, men ellers gik han let og rask. Det var pastor Nielsen, stedets mangeaarige præst. Det var i øvrigt let at se og skønne. Hans skikkelse forkyndte det ved hele sit præg. – Det blev sagt ham, at det var mig, der muligt skulde være hans afløser. Saa hilste han paa os, men smilede frem for sig – stillede sig med ryggen op mod et af stolestaderne og lagde sine udstrakte arme op paa et par stolestader. Jeg saa straks, at der fra hans side var noget morsomt og fornøjet i hans bukken og hilsen. Man kunde ikke andet end

blive indtaget i ham ved første øjekast og møde! Og vi blev det.

Han var en mand med et langt liv bag sig i alvor og strid, som en tro Herrens discipel, der havde raad til at lege og tage mildt paa livet og dets mennesker og forhold. Her stod han saa skøn og mild og – om mennesker kan have det – med noget af evighedens skær over sig. Han tog – uden nogen slags fraternisering – saa venlig mod den, der skulde afløse ham, skønt det var ham en sorg, at han maatte træde tilbage som præst. Har de tænkt over det, de, som kendte pastor Nielsen, han smilede ofte, men han lo aldrig. Men han smilede altid med et smil, der var bestemt indefra, fra hans hjerte. Derfor var det altid det samme gode smil, det bar aldrig præg af overlegenhed, haan, overbærenhed eller noget lignende. Gælder det om noget menneske, at »af Guds naade er jeg det, jeg er«, saa gjaldt det om ham. Han elskede gamle Simeon i templet, han elskede ham efter bibelens ord om ham og efter Grundtvigs sang: Der ganger sagn saa vide om land – og han var selv gamle Simeon, hvis liv var gjort lyst, og hvis ventetid var forskønnet, forsødet eller forherliget ved Jesus Kristus. –

Hans gamle præstegaard var en lille bondegaard, som man havde købt til hans formand, pastor Jessen, og bygget et nyt stuehus til, der i stil faldt sammen med den øvrige gaard.

Naar man ad nordgavlens indgangsdør var kommen ind i den lange forstue, havde man hans studereværelse paa venstre haand. Traadte man ind, stod man i en temmelig lang, temmelig smal stue med tre fag vinduer i østsiden. Stuen var grønmalet i olie. Op til dens nordgavl stod en chaiselong med bord foran, ved sydgavlen stod hans boghylder, der var ikke mange, og henne foran dem ved det tredie vindue stod hans arbejdsbord med en højrygget, rød stol bagved mellem bordet og reolerne. Det var hans læseplads. –

Det var altid skønt at komme herind! Her var han næsten altid at træffe. De lange piber – der hang seks paa pibebræt-

tet – var nu ikke ofte i brug mere; de havde været det. Han røg endnu altid, men kun cigar. Der sad han, læsende enten i sin avis, i et af de kirkelige blade, Højskolebladet eller – om eftermiddagen og aftenen – i det ny Testamente.

Naar man kom ind, sprang han op, kom hen imod en og rakte en en varm og blød haand, man syntes altid, den var saa ren og kærlig. Saa sagde han: »Næh, er det Dem, velkommen! Jeg synes næsten, det er hundrede aar siden, jeg har set Dem.« – Saa vidste man, at man ikke kom ubelejligt, men at han gerne vilde passiare lidt.

Pastor Nielsen var sjællænder – fra Sneseere – man kunde lige spore det i hans tonefald og tale, heller ikke mere. Det klædte ham og gav hans tale karakter. Forstander Jakob Appel sagde engang med et lunt smil om pastor Nielsen (som han i øvrigt saa paa med meget milde øjne): »Det er ham, der siger Valkmenighed. Det gjorde han ogsaa. Det varede selvsagt ikke længe, før ordet gled over hans læber, naar han havde faaet sig anbragt i den kurvestol, der var hans modtagelsesstol, og man morede sig, fordi man nu forventede sig den ejendommelige udtalelse af ordet, fordi det fik en meget morsommere klang, end naar andre gengav det. For der var altid noget fornøjet i det, naar pastor Nielsen sagde Valkmenighed – saavel som naar han hurtigt afsnuppende lod to andre ord glide over sine læber, som han havde sagt saa tit, nemlig »Skodborg-Vandfuld«, der var de to herreder, hvori han havde færdedes i henved 50 aar – i alle sognene – som en slags grundtvigsk ypperstepræst.

Som levn af sin sjællandske fortid havde han en anden morsomhed i udtalen: Det henførende stedord »som« eller »der« erstattede han ofte med et »og«. »Der er ingen og ved, hvem der har gjort det.« Var det af mangel paa bedre viden og kultur? – i sandhed, nej.

Han var en overmaade begavet mand, og han var klog, ikke mindst paa mennesker – og han ejede en aandens dan-

nelse som faa; han havde vundet over sig selv og følte større end den, der havde indtaget en stad. –

Sjællænderen stak godt i ham paa en anden maade, ja vel paa mange maader. Som prædikant talte han endnu paa sine gamle dage meget hurtigt; men folk sagde, at han i de unge aar havde talt meget hurtigere.

Han kunde selv ironisere over sjællændernes hurtighed i tale. Han fortalte engang om den vognmand, som i mange aar havde kørt for ham i Bøvling: Han er kulsvier, og han ved saa meget, og vi sjællændere har saa let ved at give vort hjertes tanker udtryk.«

Det kunde til tider knibe, at pastor Nielsen kunde faa den ro i bilen til eftertanke, som han kunde ønske sig. – Pastor Nielsen sagde »Mit hjertes tanke« – et bibelsk udtryk bl. a. fra de første kapitler i Lukas Ev., som han elskede meget. Han brugte ofte i sin tale overlæssede udtryk, men det mærkelige ved det var, at ordene ikke tabte deres indhold.

I *alt*, hvad han sagde, var der liv – hvor ofte han end havde gentaget det. Og saa den morsomme maade, han havde at tale paa med overdrevne udtryk. En aften var der i et selskab en lille dreng, som snart vilde op paa pastor Niensens knæ og snart ned igen. Pastor Nielsen fandt sig længe deri, men til sidst satte han drengen ned med ordene »Du gør mig livet besværligt« og saa smilede han.

Eller vi kørte engang ud sammen, jeg var chauffør, han sad ved siden af mig og vilde vise vej, jeg kendte imidlertid vejen, og han sagde: »Jeg kan ikke begribe, at De allerede kender geografien.« Det var bl.a. vejene i Skodborg-Vandfuld, dem, som han havde kendt ud og ind fra sine mange køreture i gamle dage med »Frands« og »Spillemand«. Det var et par nordbagger, der var saa fortrolige med pastor Nielsen. Da Frands engang var ved at løbe løbsk med ham, fordi dens hovedlag var gledet ned over halsen, sagde pastor Nielsen til den: »Hvor kan du dog nænne det, Frands?« Og Frands følte sig beskæmmet og beroliget – og

før de naaede det farlige sving ved missionshuset var Frands blevet sig selv igen. —

Engang kørte vi sammen forbi et hus, ud fra hvilket der kom springende en stor, glubsk hund, der i lange, kraftige spring fulgte bilen, indtil jeg traadte lidt kraftigere paa speederen. Pastor Nielsen havde siddet og set fornøjet ud paa hunden; da den sakkede bagud, sagde han med sin lidt hæse eller sprøde stemme, fuld af lune: »Jeg har saa ondt af hundene nu om dage, for det er blevet saa svært at være hund, efter at der er kommet biler.«

Morsomme, overlæssede udtryk brugte han, men altid kaldte de smilet frem inde i en, naar han brugte dem. De varmede og morede. Naar man saa sad i hans stue, faldt der mange ord, som man maatte høre og huske. Han havde alle dage læst »Hejmdal«, han interesserede sig levende for Sønderjylland, og sønderjydernes kamp og deres gode mænd, og derom stod at læse i »Hejmdal«. Men der var en ting mere, han søgte spor af i bladet —. Jeg venter altid paa, at Luthers og Goethes aand skal vise sig igen i det tyske folk«. — Han stolede paa aanden, han levede selv i haab og forventning. Han levede aandelig talt selv i et grænseland. »Hejmdal« bar bud fra grænselandet, det var et budskab fra mennesker, der stod i strid og havde noget at kæmpe for, et hjertets anliggende. Mod saadanne søgte hans tanke, til dem stod hans hu.

Eller man kom ind til ham en aftenstund, hvor han sad i sin røde stol i sin stue. Da han omkring 1920, 70 aar gammel, blev plaget af gigt og maatte paa kur i Silkeborg, skete der den forandring i hans tilværelse, at han ikke kunde skrive mere. »Naar jeg nu skal skrive, saa tager jeg fat med hænder baade,« sagde han. Det var ham en sorg ikke mere at kunne skrive sine prædikener ned. Og han gruede for, at han saa ikke skulde kunne prædike. »Men jo,« sagde han, »jeg kunde alligevel huske, hvad jeg havde tænkt at sige.« Han følte det som en godhed af Gud. Men nu paa hans

gamle dage rystede hænderne saa stærkt, at det kneb ham at holde bogen stille foran ansigtet.

Saa var det, han havde faaet sig et nyt Testamente »med grova ord«, som svenskerne siger. Og de store bogstaver kunde han fange. Der sad han saa og læste.

»Men er det ikke underligt, jeg kan komme til ord og udtryk hos Paulus, jeg har jo nok læst dem mange gange, men de kan være mig saa nye og indholdsrige, som jeg aldrig havde læst dem før.«

Ja, undertiden kunde han synes, at han virkelig aldrig havde truffet paa dette eller hint ord før. – Han fandt ukendte dybder bag ved ordene. De bar bud om en herlighed, der venter os. Om denne herlighed kunde han tale saa skønt, at jeg bag hans skikkelse øjnede de store kirkens skikkelser. Det blev baade saa let og saa rigt at tro i hans nærhed.

Pastor Nielsen græd aldrig, han havde ikke det gamle menneskes svaghed i saa henseende. Men han talte tit om, at vi vilde komme til at græde af glæde, naar vi skulde se den herlighed, der ventede os. Jeg har grædt af glæde over ham. Da blev han saa stille, sagde slet ingenting. Om han vidste, hvad jeg græd over, ved jeg ikke.

Han greb aldrig ind i menneskers liv uden ved ordet. »Jeg kan ikke raade Dem eller hjælpe Dem, men jeg kan lægge det frem for Gud i bøn,« sagde han. Han kunde ellers nok selv trænge til hjælp.

Man har fortalt, at han kunde sige til menigheden fra prædikestolen under sin prædiken: »Aa, giv mig noget, hjælp mig dog.« Saa kunde han ogsaa selv standse midt i prædikenen og give sig til at bede til Gud. –

Naar han talte om at komme til at græde ved den kommende herlighed, havde han altid baggrunden for glædesgraaden med, at vi var udfriede af synden og syndens magt og følgen, at vi var vaagnede op som af en ond drøm til en lys dag; det onde var kun skygge, min synd var ikke virkelighed, ikke evig virkelighed.

En saadan aften gjorde han mig underlig til mode ved efter at have sagt saa meget skønt at bøje sig forover og lægge ansigtet i sin haand og sige: »Og hvad tror vi saa?« Lidt efter rettede han sig op, strøg trætheden til side og var igen sig selv.

»De skal ikke holde den samme tale for ofte,« sagde han. »Det har jeg gjort,« var hans mening. Det kan komme til at hindre tanken i at bryde sig nye veje og hjertet i at være frisk. Men samtidig var han selv det smukkeste bevis paa, hvilken værdi, det har for tanken at have sig et hjemsted.

Hver gang han kom til samme søndagstekst, *maatte* han have visse tanker med igen i sin prædiken. Jesu ord og de bibelske skikkelser førte ham og nødte ham dertil.

Han var et gemytmenneske. Et gemytmenneske, siger V. Vedel, det er et menneske, der har samlet sig et fond af varme, varige forestillinger, der knytter sig til hus, hjem, familie o. m. a. Pastor Nielsen havde samlet sig et saadant fond af varme, varige forestillinger, der knyttede sig til Jesu livs historie – i øvrigt ogsaa til historiske skikkelser liv. Hvem har ikke hørt ham tale om Ansgar eller Edvard Storm eller mange andre, som mennesker, hvis liv og ord havde givet ham fasthed og indhold.

Ved et menighedsmøde sagde engang en mand fra Nees: »Naar pastor Nielsen begyndte sin prædiken med at sige: Dengang Vor Herre Jesus Kristus vandrede her paa jorden sammen med sine apostle, saa var det, som vi blev nær-værende, samtidige med dem.«

Saa nøje levede pastor N. sig ind i de bibelske skikkelser liv og tanke – og hvad han der engang havde set, det stod fast. Jesus siger til Peter ved deres første møde: Du er Simon, Jonas' søn, du skal hedde Kefas. Saa maatte pastor Nielsen standse ved, hvad det var at være Jonas' søn, hvad Peter var som saadan, efter sit naturlige anlæg, men det vidste han ingenting om ud fra *det* ord, for saa maatte vi have kendt Jonas, hans fader, og det gør vi ikke.

Saadan var der bund i det for pastor Nielsen alle vegne

i »Guds ord«. Guds ord, Jesus Kristus, kendte Peter som Jonas' søn, saadan kender han ogsaa hver af os, de enkelte mennesker. Hvem andre end pastor Nielsen vilde ænse ordet Jonas' søn og faa noget ud af det i den forstand, at det peger paa de dybe anlæg i og fra slægten? Jeg ikke. –

Lad mig have lov at sige: Jeg har ofte kendt et drag af misundelse i mit indre, naar jeg har hørt eller læst, at mennesker har kunnet sige, at den eller den betragter de som deres aandelige vejleder – el. lign. Jeg har syntes, der var ingen saadan givet mig paa min vej. Saa mødte jeg – for mit vedkommende i en alder, da man skulde synes, det var for sent – i pastor Nielsen en saadan. Og her var mere end vejvisning, her var et levende menneske, her var en kærlighed. – Hvor Gud er god! –

Derfor greb det mig og mange andre, da stiftsprovst Hjortkjær sluttede sin tale om pastor Nielsen ved en fest for ham med at sige: Aah du Guds præst, aah du velsignede Guds præst. –

Blot et enkelt ord: Han lærte mig, at Gud regner ikke et menneske for at være, *hvad det er*, men for at være, *hvad det længes efter at blive*; derfor salige er de fattige i aanden, thi Himmeriges rige er deres. – Og naar der staar fortalt, at alle toldere og syndere holdt sig nær til Jesus for at høre ham, saa gjorde de det, fordi naar de hørte farisæerne og de skriftkloges tale, folkets aandelige vejledere, saa lød det for deres øren, som om der ingen frelse var mulig for dem, men naar de hørte Jesus Kristus tale, da lød det, som om der ogsaa for dem var frelse.

Der var et, som pastor Nielsen altid holdt fast ved under sin gerning som præst: Jeg gaar ud fra, at der altid sidder nogen i kirken, der har livskampe, det er dem, jeg taler til. Med den indstilling, han dermed havde, blev det paa en maade hans egen livskamp, der blev forkyndt fra prædikestolen. Det var en af grundene til, at der altid var liv i hans tale, og at alle maatte høre ham. Det fortælles, at biskop Gabriel Koch engang skal have sagt om pastor Nielsen, at der-

som man ragede skægget af ham (gjorde ham ukendelig), saa vilde man kunde sætte ham paa en hvilken som helst prædikestol her i landet – grundtvigsk eller missionsk – og alle skulde høre ham. –

Det var fordi han var en »Hjertekristen«. Han klagede somme tider over, at han paa grund af travlhed havde faaet læst alt for lidt i sine manddomsaar, og han havde tænkt, at det skulde indhentes, naar travlheden var forbi. Det blev den imidlertid ikke, før han var for svækket til megen læsning. Men saa har han til gengæld *levet* som faa, levet det kristelige liv, som kun den faar det levet, der *strider* troens gode strid og lever i bøn.

Han bad altid om den Helligaand. Og hans liv var et lutret liv. Han bad daglig om, at han ingen maatte skade, og her kommer det karakteristiske for ham, at han ingen maatte skade ved sit ord til vedkommende. –

Hans spisestue var ikke komfortabel. Selv sad han for bordenden paa en puf. Saa bad han bordbøn; det var hans egen. Den lød saaledes: Gud, giv du os dagligt brød i dag og alt det øvrige, som vi trænger til, for at vi maa blive glade, og det gode i os maa vokse. –

Deri – i denne bordbøns slutning – ligger der en af »Hans hjertes tanker«, at det gode vokser i os, idet vi bliver glade.

Det var muntert at sidde til bords med ham: »Jeg anbringer aldrig mand og kone ved siden af hinanden ved bordet. De skal sidde over for hinanden, for saa kan de telefonere til hinanden med øjnene.«

Han yndede den tanke, at naar man i Jødeland skulde tænke sig noget skønt og festligt, saa afbildede man det i form af et gæstebud. Jesus ligesaa. –

Det var skønt at sidde ved hans bord, hvor hans mangeaarige husbestyrerinde Johanne Sidelmann sørgede smukt for ham. »Jeg maa hellere,« sagde hun, naar det kneb med at skære i stykker, og med et lille suk gav pastor Nielsen kniven fra sig, for han vilde gerne »være pæn. »Derfor gaar jeg aldrig ud til gilde mere,« sagde han spøgende. Al-

lergladest var han, naar han havde de fremmede talere ved sit bord. Han kaldte dem profeterne. Han kunde komme og sige. »De er ved at faa malet, De kan vist ikke saa godt have profeterne, maa jeg tage dem-«

Og Anders Nørgaard, Vejstrup, tog endda baade sin kone og sine to sønner med. »Jo, for jeg vilde, at mine drenge skulde se en rigtig gammeldags grundtvigsk præst, før det er for sent.« Han havde valgt den rigtige!

Efter bordet samledes man i hjørnestuen med de gamle møbler og den afdøde fru Nielsens billede i sølvramme og sortrammet kasse. –

Det var ikke kunstværker, der hang paa pastor Nielsens vægge, men hvert billede »forkyndte« noget. »Hvad synes De om den graa farve, vores døre har faaet?« spurgte jeg ham engang. »Jeg kan ikke lide graat, for den graa farve forkynder ingenting,« sagde han.

Alting skulde forkynde noget.

I stuen hang et billede af den hellige Kristoffer, der bærer Jesusbarnet over strømmen mellem høje klipper; der hang et billede af Søren Kierkegaard, vandrende hen ad gaden med et trekvart bukseben – altsammen forkyndte de noget, og de bar bud om, hvad pastor Nielsen havde forkyndt. Hvor glædede han sig, naar han – som ved et barnedaabsgilde i Fjaltring – læste højt af Brandts legende om den hellige Augustin: »Du lille daare,« siger Augustin til barnet (Jesus) ved havets bred, »hvor kan du tro, du verdenshavet kan tømme – –«.

Hvor glædede pastor Nielsen sig til at fortsætte: *Du gamle daare*, hvor kan du tro, du o. s. v.

Men ved nævnte besøg af Anders Nørgaard fik pastor Nielsen ikke lejlighed til at læse legender, for Anders Nørgaard fortalte, og pastor Nielsen kunde høre. Gammel var han, men han maatte holde ud til det sidste. »Han lavede op,« sagde Anders Nørgaard bagefter, »ligesom en gammel dragonhest, der hører hornmusik igen.« Det gjorde han ogsaa, men dagen efter at »profeterne« var rejst, var han

træt. Saa kunde han være lidt uklar af træthed en dags tid.

Ved saadan lejlighed kunde han kalde præsten Emil Koch i Odense, der var den præst, han helst vilde ligne og følte sig mest aandelig beslægtet med – uanset hans nære ven-skab og forhold til Morten Larsen – for en højskolemand, der boede i Vendsyssel. Saa træt kunde han blive den gamle »gudvelsignede præst«.

Saa maatte man tage kærligt paa ham, for han gav sig ikke gerne ved en saadan lejlighed. Han vidste jo, at han tænkte det rette, men ikke, at han sagde det forkerte.

Hans menighed holdt af ham. Han ogsaa af den. Der var ingen personsanseelse hos ham. Hos alle var han velkommen. Mest holdt han af dem, der selv stred, og som modtog hans ord. Han meddelte sig ikke til mennesker om sine private forhold. Han talte meget lidt om sin afdøde kone, skønt de havde levet i et lykkeligt, men barnløst ægteskab. Folk fortæller, at naar han kom ind et sted, hvor hans kone sad, blandt andre koner f. eks., kunde han hilse hende med mange navne paa saa smuk en maade: Min kone, Else, Fru Nielsen o. s. v.

Han havde ikke mange, der i intim forstand var hans fortrolige, men derimod mange, der var hans venner. Han sagde til mig: »Jeg kunde godt fortælle Dem om de forskellige her i kredsen, men det vil jeg ikke, De skal selv lære Dem at kende. Jeg kunde maaske forhindre Dem i at finde noget godt der, hvor jeg ikke har fundet det.«

Han var engang selv i saa henseende blevet ført bag lyset. Sladder var bandlyst fra hans mund og hjerte. Han sagde: »Jeg har lært af pastor Jessen: Enhver er vild i en anden mands vraa.«

Og selv lukkede han sig ikke op for, hvad der var hans livs særeje. Men i kirken blev man hans fortrolige. Der kunde han lukke op til sin strid, sit hjerte til det hellige fællesskab, og han gik selv derind. Han var i ordets bedste forstand et fint kristent menneske! – Der døde en gammel kvinde i Ferring, Hanne Kvist; ved hendes baare blev der

takket, fordi Gud havde udformet et liv, som det her var sket, og fordi vi havde set det. Saadan er der mange, der takker Gud for pastor Nielsen, som han var ved Jesus Kristus.

Sin sidste tale holdt pastor Nielsen i Lemvig Valgmenighed paa dennes 50åars festdag. Forunderlig klart og gribende var hans vidnesbyrd her – et aandeligt testamente til hans to gamle menigheder.

Da han om aftenen kom hjem, var han syg og udbrod: »Aa, jeg er saa træt! I morgen vil jeg ikke læse aviser,« – noget, han ellers aldrig forsømte.

Det blev hans sidste hvile. Under stærkt tiltagende sygdom døde han d. 6. august 1933. –

Pastor Nielsen blev begravet ved sin hustrus side i kirkehaven ved kirkens østgavl.

Pastor Sigurd Laursen-Vig var menighedens præst til 30. 11. 36. Der gik nu omtrent et helt aar før en ny præst blev ansat. I den tid blev embedet passet af valgmenighedspræst Jakob Busk, Lemvig.

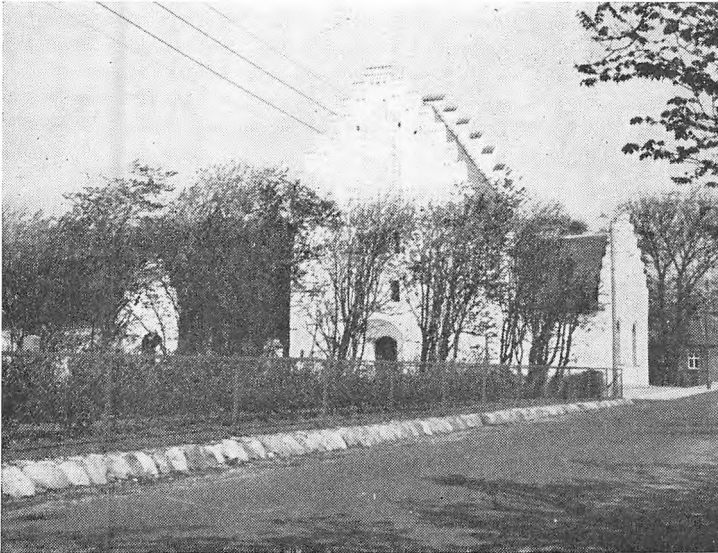
Til afløser af pastor Laursen Vig valgte man i oktober 1937 daværende lærer ved Morild skole i Taars sogn i Vendsyssel, Johannes Lomholt Hansen (senere navneændring til Lumholt).

Han var søn af karetmager Niels Christian Hansen og hustru Martha Lumholt i Landsgrav ved Slagelse. Han havde efter sin konfirmation tjent paa en gaard hos en hestehandler i to aar. Kom derefter i karetmagerlære, blev svend 1917. 1919 blev han indkaldt som soldat ved Ingeniørrgementet. Paa korporalskolen der fik han lyst til at læse og kom efter hjemsendelsen paa Jonstrup Seminarium, hvorfra han dimitteredes maj 1924. Samme aar blev han ansat ved Morild skole og blev gift med Henny Hedeboe, datter af gaardejer Chresten Hedeboe og hustru Elise Jensen Hammer af Hyllerup sogn ved Slagelse.

(Om det menighedsarbejde, Lumholt med flere blev draget ind i, og som blev en forberedelse til gerningen i Bøv-

ling, kan man læse i den lille bog: »Pastor Bertel Bjerre, Taars« med undertitlen: Et samarbejde mellem præst og lægfolk. Lemvig 1947).

Efter bispeeksamen hos Biskop Oldenburg i Aalborg, blev Lumholt Hansen ordineret i Taars kirke d. 3. december 1937, og d. 12. december blev han indsat som valgmenighedspræst i Bøvling.

Ny kirke

